

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO
NA LATA 2021 – 2026**

Manowo, 2021

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Spis treści

I.	Wstęp	3
II.	Charakterystyka Gminy Manowo	5
II.1	Potencjał kulturowy i przyrodniczy Gminy Manowo	7
II.2	Demografia i zmiany demograficzne	12
II.3	Infrastruktura społeczna gminy	16
II.4	Rynek pracy	31
II.5	Uwarunkowania gospodarcze	36
II.6	Pomoc społeczna	39
II.6.1	Beneficjenci pomocy społecznej	40
II.6.2	Pomoc finansowa w postaci zasiłków	44
II.6.3	Powody przyznawania zasiłków	46
II.6.4	Sytuacja osób niepełnosprawnych i zależnych	48
II.6.5	Wsparcie asystenta rodziny i piecza zastępcza	54
II.6.6	Dożywianie w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu”	58
II.6.7	Dodatki energetyczne i mieszkaniowe	58
II.6.8	Bezpieczeństwo mieszkańców i procedura „Niebieskie Karty”	60
II.7	Zjawisko wykluczenia społecznego i piramida problemów społecznych	63
III.	Wizja nowej ścieżki rozwoju	65
IV.	Cele strategiczne i operacyjne	66
V.	Analiza SWOT	67
VI.	Spójność z dokumentami strategicznymi	69
VII.	Kierunki działań	70
VIII.	Monitoring i ewaluacja	76
IX.	Spis map, schematów, tabel, wykresów i zdjęć	77

I. Wstęp

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Manowo na lata 2021 - 2026 wyznacza główne działania dla samorządu i mieszkańców w celu poprawy funkcjonowania gminy w sferze społecznej. Ma to ogromny wpływ na funkcjonowanie sfery ekonomicznej, demograficznej i gospodarczej całego regionu, dlatego należy dążyć do eliminacji lub minimalizacji problemów społecznych w nim występujących. Rozwiązywanie problemów społecznych jest nadal jednym z kluczowych zadań, jakie stoją przed administracją publiczną wszystkich szczebli. W rozwiązywanie problemów społecznych winny być także zaangażowane organizacje i instytucje należące do różnych sektorów życia publicznego, w tym m.in. organizacje pozarządowe, czy podmioty gospodarcze.

Celem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest ograniczenie lub wyeliminowanie zdiagnozowanych problemów społecznych na obszarze gminy Manowo. Będzie to zatem taki kierunek działań, który pozwoli zminimalizować negatywne skutki zmian zachodzących w społeczeństwie. Zaplanowane w ramach Strategii działania ukierunkowane zostały na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmocnienie spójności społecznej, wyrównywanie szans oraz wzmocnianie kapitału społecznego, a także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Na potrzeby precyzyjnego przygotowania się do osiągnięcia wytyczonych celów strategicznych konieczne jest przybliżenie spójnych definicji kierunkujących działania dla gminy Manowo.

Jakość życia definiowana jest jako postrzeganie przez jednostkę relacji kulturowych i społecznych wyznaczających jej oczekiwania, zainteresowania oraz cel życia. Definicja uwzględnia perspektywę subiektywną, gdzie jednostka określa jakość swojego życia, odnosząc się do formułowanych przez siebie ocen i opinii. Odnosi się także do społeczno-kulturowych uwarunkowań, gdyż każda osoba jakość swojego życia ocenia w kontekście podzielanych i przekazywanych społecznie wartości i norm, co wynika z zajmowanego miejsca w strukturze społecznej. Definicja ta uwzględni również wielowymiarowość pojęcia, aby można było dokonać kompleksowej oceny jakości życia¹.

¹ Quality of Life Group działająca w ramach Światowej Organizacji Zdrowia (WHOQOL Group, 1994)

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Spójność społeczna w najszerszym rozumieniu tego terminu to „możliwość zapewnienia przez społeczeństwo dobrobytu dla wszystkich swoich członków, minimalizując nierówności i unikając polaryzacji”². Spójność społeczna oznacza możliwości społeczeństwa do zapewnienia dostatku wszystkim swoim członkom, poprzez minimalizowanie różnic i unikania rozwarstwienia. Koresponduje z równością szans, czyli równością praw dla każdego, bez szufladkowania, oceniania, stereotypizowania etc. Równość szans zapewnia efektywną samorealizację: kształcenie, zatrudnienie, możliwości rozwoju, nabywania pozytywnych postaw i nawyków, wiary we własne siły.

Kapitał społeczny to istotny element każdego społeczeństwa, na którym opiera się gospodarka i życie społeczne. Definiowany jest jako "zbiór rzeczywistych i potencjalnych zasobów, jakie związane są z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych związków wspartych na wzajemnej znajomości i uznaniu, lub (...) z członkostwem w grupie, która dostarcza każdemu ze swych członków wsparcia w postaci kapitału posiadanego przez kolektyw wiarygodności (...)”³. Kapitał społeczny to swoista sieć istniejących w danej grupie społecznych relacji pozwalających na współdziałanie jednostek we wspólnym interesie, a także rozwijania pomiędzy nimi kooperacji.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu to proces, który umożliwia jednostce wypełnianie ról społecznych oraz nawiązywanie relacji społecznych. To także pełne korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej i osiągnięcie dochodów⁴.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest podstawowym instrumentem zarządzania w aspekcie społecznych uwarunkowań na terenie gminy, ponieważ zawiera cele długoterminowe, odpowiadające generalnym kierunkom działania. Jest praktycznym dokumentem dla władz samorządowych, instytucji i samych mieszkańców, stanowiący kierunkowskaz do dalszych działań.

Podstawą prawną opracowania niniejszej strategii jest ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁵.

² M. W. Kosiel, *Spójność społeczna – definicje, uwarunkowania, wskaźniki i strategie w Unii Europejskiej oraz Ameryce Łacińskiej*, „Ameryka Łacińska”, 1 (75) 2012, s. 29.

³ M. Adamczyk, *Wprowadzenie do teorii kapitału społecznego*, Lublin 2013, s. 16.

⁴ M. Pokora, *Ekonomia społeczna w polityce przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w Polsce*, „Ekonomia społeczna”, nr 2/2014, s. 9-10.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 1876. (ze zm.).

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

W skład Gminy Manowo wchodzi 7 sołectw i 2 osiedla:

- 1) Sołectwo Grzybnica (Grzybnica, Grzybniczka, Gajewo, Grąpa, Kopanino, Mostowo)
- 2) Sołectwo Wyszewo (Wyszewo, Kliszno, Poniki, Wiewiórowo)
- 3) Sołectwo Rosnowo (Rosnowo, Lisowo, Jagielno)
- 4) Sołectwo Manowo (Manowo, Zacisze)
- 5) Sołectwo Wyszebórz (Wyszebórz, Dęborogi, Policko)
- 6) Sołectwo Cewlino (Cewlino, Kopanica, Kostrzewa)
- 7) Sołectwo Kretomino (Kretomino)
- 8) Osiedle Rosnowo
- 9) Osiedle Bonin.

Do gminnych jednostek organizacyjnych zalicza się:

- 1) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie
- 2) Gminny Ośrodek Kultury w Wyszewie
- 3) Szkoła Podstawowa im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie
- 4) Szkoła Podstawowa w Boninie
- 5) Szkoła Podstawowa w Manowie
- 6) Przedszkole Gminne w Boninie
- 7) Przedszkole Samorządowe w Rosnowie
- 8) Gminna Biblioteka Publiczna w Manowie.

Ponadto funkcjonuje Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o. ze 100% udziałem gminy utworzona w 2011 r. w celu realizacji zadań gminy w zakresie zaopatrzenia mieszkańców Rosnowa w energię ciepłą. Zadaniem Spółki jest również zapewnienie dostaw zimnej wody i odbiór ścieków komunalnych, które to zadania w całości przejęła od Urzędu Gminy.

Na terenie gminy Manowo funkcjonuje rozwinięta sieć dróg. Na koniec 2020 r. infrastruktura drogowa w gminie Manowo wynosiła łącznie 206,90 km. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 11 Kołobrzeg - Koszalin - Poznań. Długość drogi krajowej wynosi 23 km, a dróg wojewódzkich - 12 km. Łączna długość dróg powiatowych przebiegających na terenie gminy Manowo wynosi 28 km, z kolei długość dróg gminnych w granicach administracyjnych gminy liczy 143,899 km. Drogi asfaltowe stanowiły ok. 39 % wszystkich dróg, a drogi utwardzone

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

ok. 30 %. W 2020 r. na remonty dróg gminnych wydano łącznie 1 725 274,24 zł, co pozwoliło wyremontować ok. 41 293,5 m² dróg gminnych. Wszystkie miejscowości w gminie Manowo posiadają system oświetlenia głównych ulic. Infrastruktura oświetleniowa na terenie gminy Manowo podlega systematycznej rozbudowie o nowe odcinki. Zgodnie z Ewidencją Dróg Gminnych, stan dróg z podziałem na kategorie przedstawia się następująco:

- drogi gminne publiczne - 24,274 km - stan dobry,
- pozostałe drogi gminne - 119,625 km - stan dobry.

Na obszarze gminy Manowo nie funkcjonuje komunikacja kolejowa PKP. Jedynie w okresie letnim ruch turystyczny obsługiwany jest przez Koszalińską Kolej Wąskotorową na trasie Koszalin – Bobolice, użytkując odcinek Koszalin – Rosnowo. Przewoźnikiem jest Towarzystwo Koszalińskiej Kolei Wąskotorowej.

Przemieszczanie się po terenie gminy Manowo możliwe jest za pośrednictwem komunikacji publicznej obsługiwanej przez PKS oraz za pośrednictwem usług prywatnych podmiotów realizujących regularne (co 30 minut) przewozy osób. Autobusy PKS kursują z rzadszą częstotliwością, a w weekendy do niektórych miejscowości nie dojeżdżają.

W gminie Manowo funkcjonuje niewystarczająca infrastruktura umożliwiająca komunikację autobusową. Mała infrastruktura (ścieżki rowerowe) powiązana z funkcjonowaniem transportu zbiorowego usytuowana jest wzdłuż dróg przebiegających przez gminę Manowo lecz nie tworzą one zamkniętego układu komunikacyjnego.

II.1 Potencjał kulturowy i przyrodniczy gminy Manowo

Gmina Manowo posiada duży potencjał kulturowy i przyrodniczy. Teren gminy to idealne miejsce do wypoczynku dla miłośników ciszy i wędkowania. Aż 7 % powierzchni gminy zajmują jeziora i rzeki. Na nieskażonym ekologicznie obszarze znajdują się rzeki: Radew ze sztucznym rozlewiskiem Mostowo - Rosnowo, Dzierżęcinka, Unieść i Wyszewka oraz kilkanaście jezior, oczek, z których Jezioro Lubiatowskie (370 ha) jest rezerwatem ptactwa wodnego - naturalnym środowiskiem łabędzia niemego.

Pozostałe jeziora znajdujące się na terenie gminy Manowo to: Rosnowskie (zapora na rzece Radew - pow. 180 ha), Debrowe - 29 ha, Policko Duże - 18 ha, Wyszeborskie - 8,7 ha, Czapla - 6,3 ha, Kąpielowe - 2 ha, Cmentarne (Ludzkie) - 5 ha, Żabskie - 2 ha, Rackie (Skocznia) - 3 ha,

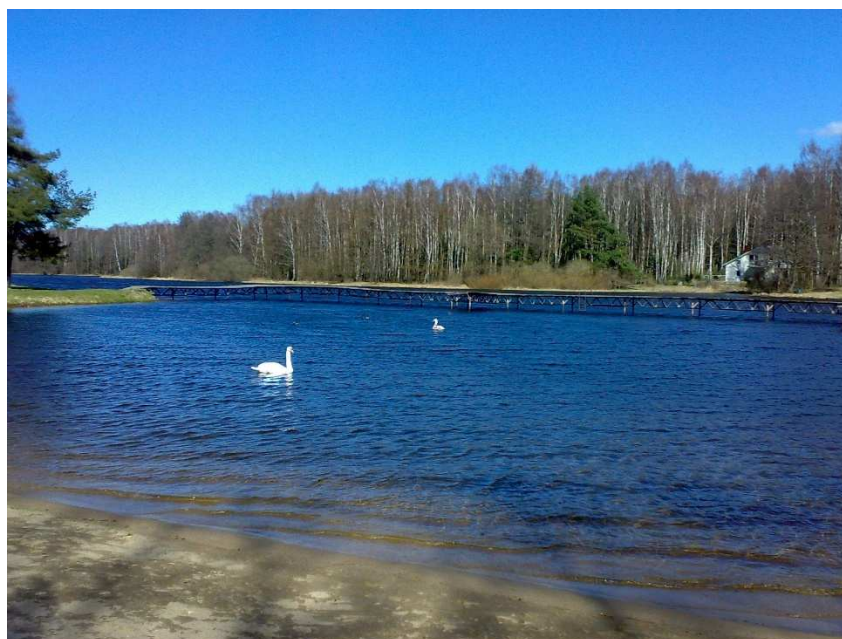
STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Morskie Oko i Czarne. O wysokim stanie zarybienia tych wód świadczyć mogą kluby wędkarskie działające na terenie gminy oraz organizowane ogólnopolskie zawody dla zwolenników sportu wędkarskiego.

Na obszarze gminy powstał szlak turystyczny – wodny, tzw. „Szlak Radwi”, który posiada długość 58 km. Trasa tego szlaku obejmuje: Żydowo - Mostowo - Jezioro Rosnowskie - Rosnowo - Kanał Rosnowski - Jezioro Hajka - Niedalino - Białogórzyno - Nosowo – Karlino. Szlak prowadzi w większości przez tereny zalesione. Dla mniej wprawnych kajakarzy dostępny jest również od Mostowa. Na szlaku można zobaczyć zabytkowe elektrownie wodne. Na brzegach jezior zlokalizowane są miejsca biwakowe.

Zwolennicy pływania i sportów wodnych mogą skorzystać z kąpielisk zlokalizowanych nad jeziorami: Rosnowskim, Skocznia i Kąpielowym oraz z wypożyczalni sprzętów wodnych w Mostowie i Rosnowie.

Zdjęcie 1 Jezioro Rosnowskie

Źródło: <https://www.google.com/>

Przepiękne tereny leśne, z piaszczystymi duktami oraz liczne drogi polne stanowią doskonały kompleks do uprawiania kwalifikowanej turystyki jeździeckiej oraz wypoczynku na łonie natury. Rozwinięta jest turystyka konna, gdzie dla osób zaawansowanych w jeździe można uprawiać wolne wędrówki po szlakach leśnych. Przez teren gminy Manowo przebiega Szlak Konny Włoki - Łazy o długości 47,85 km. Szlak ten podzielony został na odcinki:

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- ODCINEK A Włoki - Manowo (10,50 km)
- ODCINEK B Manowo - Szczeglino (9,20 km)
- ODCINEK C Szczeglino - Przytok (5,00 km)
- ODCINEK D Przytok - Gracz (6,95 km)
- ODCINEK E Gracz - Sucha Koszalińska (9,25 km)
- ODCINEK F Rzepkowo - Łazy (6,95 km)⁶.

Na dużych obszarach leśnych oraz licznych polanach i polach prowadzona jest gospodarka łowiecka. Mimo dużej penetracji łowisk przez turystów i okolicznych mieszkańców, w obwodach stale bytują różne gatunki zwierząt, tj.: jelenie, sarny, dziki, lisy, borsuki, jenoty, kuny, tchórze, gronostaje, norki, wydry i żurawie.

Potencjał przyrodniczy gminy Manowo został wykorzystany do stworzenia tras pieszych, w tym tras Nordic Walking. W Manowie znajdują się dwie certyfikowane trasy do Nordic Walkingu. Biegną one przez tereny leśne. Trasa krótsza ma długość 2,9 km, dłuższa 10,1 km. Trasy są oznakowane i znajdują się na nich tablice z przebiegiem. Przez teren gminy przebiegają piesze szlaki turystyczne o łącznej długości 97 km, które wskazano w poniższym zestawieniu.

Tabela 1 Szlaki turystyczne piesze w gminie Manowo

Lp.	Nazwa szlaku	Długość szlaku	Trasa
1	SZLAK DOLINY RADWI IM. TADEUSZA BRZEZIŃSKIEGO – szlak zielony	35 km	Mostowo - Cybulino - Wietrzno - Polanów
2	SZLAK IM. JÓZEFA CHRZĄSZCZYŃSKIEGO – szlak czerwony	50 km	Góra Chełmska - Rosnowo - Tychowo
3	SZLAK KAMIENI GRANICZNYCH – szlak zielony	12 km	Dzierzęcino - Jezioro Policko - Bonin

Źródło: <https://manowo.pl/>

Przez teren gminy Manowo przebiega również 8 szlaków rowerowych, które posiadają łączną długości 274 km.

⁶ <https://manowo.pl/>

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Tabela 2 Turystyka rowerowa w Gminie Manowo

Lp.	Nazwa szlaku	Długość szlaku	Trasa
1	SZLAK MEGALITÓW (kolor żółty)	31 km	Paproty – Sulechowo – Niemica – Sieciemín – Szczeglino – Wyszebórz
2	POLANOWSKI TRAKT PRZYRODNICZY (kolor niebieski)	33 km	Wyszebórz – Osetno – Karsina – Garbno – Cetuń – Polanów
3	SZLAK MORENOWEJ PRZEŁĘCZY (kolor czerwony)	14 km	Manowo – Policko – Maszkowo – Kłós
4	SZLAK PAŁACÓW (kolor niebieski)	75 km	Wierzchowino – Strachomino – Nosowo – Strzekęcino – Niedalino – Rosnowo – Mostowo – Gąski
5	SZLAK GOTÓW (kolor zielony)	18 km	Mostowo – Wyszebórz – Lubiatowo
6	SZLAK SPICHLERZY (kolor zielony)	32 km	Mścice – Biesiekierz – Dunowo – Jarzyce – Świeszyno – Manowo
7	TYCHOWSKI TRAKT (kolor czarny)	41 km	Koszalin – Niekłonicze – Świeszyno – Rosnowo – Tychowo
8	TRASA SŁONECZNA (kolor czerwony)	30 km	Manowo – Niedalino – Rosnowo – Zacisze – Manowo

Źródło: <https://manowo.pl/>

W gminie Manowo dostępne są obiekty całoroczne świadczące usługi noclegowe oraz ośrodki wypoczynkowe. Bazę noclegową zapewniają: Gospodarstwo agroturystyczne „Cichy Dwór” w Policku, Ośrodek Wypoczynkowy „Radew” w Rosnowie, Ośrodek Wypoczynkowy „Czapla” w Mostowie, Gospodarstwo Agroturystyczne „Lisówka” w Lisowie oraz Strzelnica Myśliwska Ośrodek Hodowli Zwierzyny PZŁ w Manowie. Łącznie w gminie dostępnych jest 195 miejsc noclegowych. Na terenie gminy dostępna jest również baza gastronomiczna, którą zapewnia „Zajazd pod brzozą” oraz Bar „TRAMP” w Mostowie oraz restauracja Tawerna „Delos” w Kretominie.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Zdjęcie 2 Ośrodek wypoczynkowy „Radew” w Rosnowie

Źródło: <https://www.google.com/>

Zdjęcie 3 „Cichy dwór” – agroturystyka w Policku

Źródło: <https://manowo.pl/>

Potencjał kulturowy stanowią występujące na terenie gminy liczne zabytki architektoniczne i przyrodnicze. Cennym stanowiskiem archeologicznym jest Rezerwat Archeologiczny „Kamienne Kręgi” koło Grzybnicy. Cmenatrzyisko pochodzi z I-II w.n.e . Na porośniętym iglastym lasem terenie, widoczne są kręgi kamienne, kurhany oraz różnego rodzaju bruki. Stanowią one odkrycia należące do kultury wielbarskiej.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Zdjęcie 4 Rezerwat Archeologiczne „Kamienne Kręgi” w Grzybnicy

Źródło: <https://www.google.com/>

Do najważniejszych zabytków architektonicznych należą: Kościół św. Izydora w Boninie, Kościół p. w Wojciecha Biskupa i Męczennika w Wyszewie, dwór w Kopaninie oraz w miejscowości Policko, a także linia kolei wąskotorowej i zabytkowa elektrownia wodna w Lisowie. Wśród zabytków zieleni komponowanej zalicza się Park pałacowy w Boninie, Park dworski Dęborogach, Park leśny w Kopaninie oraz parki w Manowie (dworski i leśny) i Park dworski w Policku.

Zdjęcie 5 Kościół św. Izydora w Boninie

Źródło: <https://www.google.com/>

II.2 Demografia i zmiany demograficzne

W 2020 r. gminę Manowo zamieszkiwało 6 636 mieszkańców, w tym 3 318 kobiet (50%) oraz 3 318 mężczyzn (50%). Mieszkańcy gminy Manowo w 2019 r. zawarli 23 małżeństw, co odpowiada 3,3 małżeństwom na 1000 mieszkańców. W tym samym okresie odnotowano 1,3 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 29,9% mieszkańców gminy Manowo jest

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

stanu wolnego, 53,4% żyje w małżeństwie, 5,6% mieszkańców jest po rozwodzie, a 7,9% to wdowy/wdowcy⁷.

Z danych Urzędu Gminy w Manowie wynika, że w ostatnich latach stan liczby ludności uległ obniżeniu. W roku 2016 odnotowywano 6 767 osób, a w 2020 r. - 6 636. W 2020 r. na 6 636 wszystkich mieszkańców gminy 64,10% stanowiły osoby w wieku produkcyjnym, 17,44% było w wieku przedprodukcyjnym, a 18,46% ludności stanowiły osoby starsze w wieku poprodukcyjnym. Z poniższego zestawienia widać, że w ostatnich analizowanych latach zwiększyła się liczba osób w wieku poprodukcyjnym, a zmniejszyła się liczba osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 3 Liczba osób w grupach funkcjonalnych w latach 2016-2020

Lata	Liczba mieszkańców ogółem	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym		Liczba osób w wieku produkcyjnym		Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	
		%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba
2016	6 767	17,59	1 191	67,30	4 556	15,07	1 020
2017	6 737	17,68	1 191	66,15	4 457	16,16	1 089
2018	6 657	17,24	1 148	65,54	4 363	17,21	1 146
2019	6 673	17,44	1 164	64,60	4 311	17,97	1 199
2020	6 636	17,44	1 157	64,10	4 254	18,46	1 225

Źródło: opracowanie własne, dane z Urzędu Gminy w Manowie

Najwięcej mieszkańców gminy zamieszkuje miejscowości: Rosnowo (w 2020 r. - 1 744 osób), Osiedle Bonin (w 2020 r. - 1 195 osób), Kretomino (w 2020 r. - 1 035 osób) oraz Manowo (w 2020 r. - 1 017 osób). Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach gminy Manowo przedstawia się następująco:

Tabela 4 Liczba mieszkańców poszczególnych sołectw w gminie

Lp.	Sołectwo/osiedle	2018	2019	2020
1	Sołectwo Grzybnica	271	271	274
2	Sołectwo Wyszewo	563	562	560
3	Sołectwo Rosnowo (+osiedle)	1 812	1 787	1 744
4	Sołectwo Manowo	994	998	1 017
5	Sołectwo Wyszebórz	403	394	393
6	Sołectwo Cewlino	392	421	418

⁷ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Manowo

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

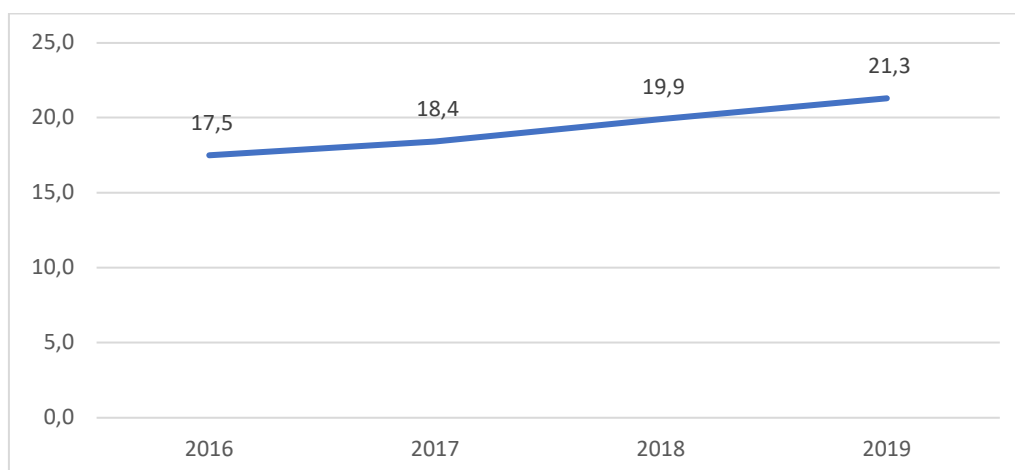
7	Sołectwo Kretomino	999	1 010	1 035
8	Osiedle Bonin	1 201	1 226	1 195

Źródło: opracowanie własne, dane z Urzędu Gminy w Manowie

Zjawisko zachodzących zmian demograficznych w kontekście starzenia się społeczeństwa zostało zasygnalizowane również w *Strategii Rozwoju Gminy Manowo na lata 2021-2027*. Biorąc pod uwagę dane z „Prognozy ludności na lata 2014-2050” oraz dane demograficzne w podziale na poszczególne grupy wiekowe, należy spodziewać się pogłębienia w kolejnych latach zjawiska spadającej liczby urodzeń, przy jednoczesnym wydłużaniu się długości życia, co powoduje wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności”.

Wskaźnik obciążenia demograficznego, liczonego jako stosunek ludzi w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, dla gminy Manowo wykazuje tendencję wzrostową, co potwierdza wzrost osób starszych i zjawisko wydłużania się życia mieszkańców gminy. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi wzrósł w ostatnich 4 latach o 3,8 punktów procentowych, przyjmując w 2019 r. wartość 21,3. Proces starzenia się społeczeństwa stanowi tendencję ogólnopolską. Osób starszych przybywa w stosunku do liczby urodzeń. W efekcie zjawisko starzenia się społeczeństwa i wzrost osób w wieku poprodukcyjnym będzie wymuszało na samorządach podjęcie lub wzmocnienie odpowiedniej polityki społecznej, ukierunkowanej na potrzeby osób starszych, niepełnosprawnych i zależnych.

Wykres 1 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w Gminie Manowo w latach 2016-2019

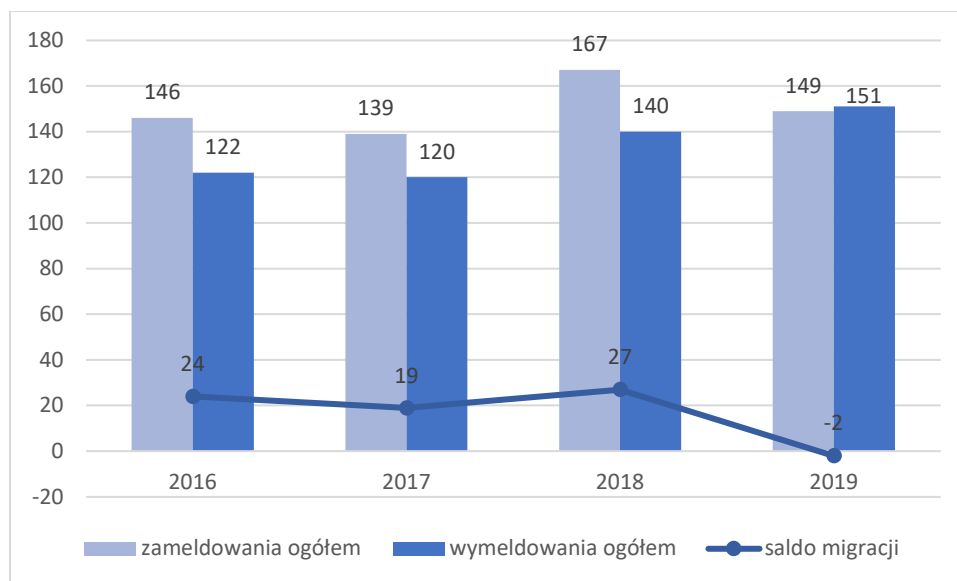
Źródło: opracowanie własne, GUS BDL

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

W 2019 r. w gminie Manowo odnotowano ujemny przyrost naturalny wynoszący -15. W 2019 r. urodziło się 43 dzieci, w tym 48,8% dziewczynek i 51,2% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,76 i jest nieznacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. W 2018 r. 39,6% zgonów w gminie spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 27,5% zgonów w były nowotwory, a 8,1% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Manowo przypada 8,39 zgonów. Jest to znacznie mniej od wartości średniej dla województwa zachodniopomorskiego⁸.

W 2019 r. w gminie Manowo odnotowano łącznie 151 wymeldowań, a 149 zameldowań. Saldo migracji wyniosło -2. W analizowanym okresie odnotowuje się systematyczny powolny spadek liczby ludności, co jest zjawiskiem niekorzystnym dla rozwoju gospodarczego gminy.

Wykres 2 Liczba zameldowań i wymeldowań oraz saldo migracji w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne, BDL GUS

⁸ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Manowo

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

II. 3 Infrastruktura społeczna gminy

Edukacja

W gminie Manowo w 2020 r. funkcjonowały 3 szkoły podstawowe, 2 przedszkola gminne oraz 1 niepubliczne ognisko przedszkolne. W gminie nie funkcjonuje żłobek dla najmłodszych dzieci. W szkołach podstawowych uczyło się 447 uczniów (stan na 30.09.2020 r.). Wydatki gminne na oświatę (szkoły) wynosiły 5 502 015,70 zł z czego 4 880 115 zł (89%) pokryte zostało z subwencji oświatowej, przekazanej z budżetu państwa.

We wrześniu 2020 r. naukę w szkołach rozpoczęło 60 pierwszoklasistów. Do jednej klasy (oddziału) uczęszczało w 2020 r. średnio 17,88 uczniów. W poszczególnych szkołach było zatrudnionych 57,32 nauczycieli, w przeliczeniu na etaty:

Tabela 5 Wykaz placówek oświatowych w gminie Manowo oraz stan zatrudnienia w 2020 r.

Lp.	Nazwa placówki	Liczba nauczycieli
1	Szkoła Podstawowa w Boninie	22,30
2	Szkoła Podstawowa w Manowie	15,43
3	Szkoła Podstawowa im. 26 PLM w Rosnowie	19,59
4	Przedszkole Gminne w Boninie	8,0
5	Przedszkole Samorządowe w Rosnowie	9,14
6	Niepubliczny Punkt Przedszkolny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci	x

Źródło: opracowanie własne, dane z Urzędu Gminy Manowo

W roku 2020, 131 uczniów (2019 - 168) było dowożonych do szkół i przedszkoli na terenie gminy Manowo transportem zorganizowanym przez gminę. 12 uczniów niepełnosprawnych było dowożonych do szkół i ośrodków przez swoich rodziców lub opiekunów (2019 -11), w tych przypadkach gmina Manowo zwracała koszty przewozu dzieci i opiekunów.

W 2020 r. w gminie Manowo funkcjonowało Przedszkole Gminne w Boninie, Przedszkole Samorządowe w Rosnowie i niepubliczny punkt przedszkolny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (TPD) zlokalizowany w Manowie. Do gminnych przedszkoli uczęszczało 208 dzieci i 14 do niepublicznego punktu przedszkolnego TPD.

Wydatki gminne na przedszkola wynosiły 2 344 786, 82 z czego 551 952 zł pokryte zostało z subwencji oświatowej (subwencja dla dzieci 6 letnich i na wydatki związane z organizacją

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

kształcenia dzieci niepełnosprawnych) oraz 228 098,00 zł z dotacji na wychowanie przedszkolne przekazanej z budżetu państwa. Do niepublicznego punktu przedszkolnego w 2020 r. uczęszczało średnio 14 dzieci. Gmina Manowo w roku 2020 przekazała 97 128,44 zł dotacji na prowadzenie tego punktu wychowania przedszkolnego.

Szkoła Podstawowa w Boninie

W szkole, w roku 2020 uczyło się 187 uczniów (stan na 30.09.2020 r.). Do dyspozycji wychowanków jest 9 sal lekcyjnych, w tym sala komputerowa z 20 laptopami. W każdej sali jest komputer dla nauczyciela. W salach jest 6 tablic multimedialnych z projektorami (trzy to projektory ultra krótkoogniskowe). W trzech salach są projektory z ekranami. Szkoła została doposażona w 20 laptopów w ramach programu Polska Cyfrowa. Placówka uczestniczy w projekcie OSE – jest już zamontowany w szkole sprzęt umożliwiający podłączenie do Internetu. W ramach OSE szkoła otrzymała 25 tabletów z dostępem do Internetu. Na korytarzu szkolnym dla poprawy bezpieczeństwa uczniów i pracowników szkoły zamontowane są kamery, na parterze – 4, na 1.piętrze - 2 a na 2.piętrze - 1.

W placówce rozpoczęte były programy: Zachowaj Trzeźwy Umysł, Trzymaj formę, Młodzi przeciw przemocy ale ich realizacja została zawieszona w związku ze zdalnym nauczaniem. Również wstrzymana została realizacja 8 innowacji pedagogicznych. Z nowym rokiem szkolnym innowacje zostały rozpoczęte ale ich realizacja wymaga uczniów w szkole i ponownie pod koniec roku zajęcia zostały wstrzymane. W 2020 r. uczniowie szkoły osiągnęli mniej sukcesów w konkursach przedmiotowych, plastycznych i sportowych. Wiele konkursów zostało odwołanych. Docenione zostały działania SKO, Szkolnego Koła Caritas, które wspierane były przez SU oraz koło Przyrka Team. W szkole miało miejsce wiele ciekawych wydarzeń i uroczystości. Po raz kolejny szkoła brała udział w Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy.

Dla uczniów szkoły zorganizowane zostały wyjazdy do kina, teatru, na basen, na lodowisko, kręgielni. Jednak ich ilość przez pandemię była dużo mniejsza. Przez cały rok trwała za to zbiórka puszek, nakrętek, baterii, telefonów komórkowych, kasztanów, pluszaków i karmy dla bezdomnych zwierząt.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Szkoła Podstawowa w Manowie

W szkole w roku 2020 uczyło się 90 uczniów (stan na 30.09.2020 r.) zlokalizowanych w 6 oddziałach. Do dyspozycji uczniów jest 9 sal lekcyjnych oraz świetlica, biblioteka i sala gimnastyczna. W szkole są 4 tablice interaktywne. Sala komputerowa wyposażona jest w 20 stanowisk komputerowych. Sale dla młodszych dzieci są wyremontowane i wyposażone w nowe meble. Ze względu na stan epidemii Covid-19 zajęcia w sali gimnastycznej zostały zawieszane.

W roku 2020 w szkole organizowano projekty i programy: „Misja na Marsa”-zajęcia z kodowania, Międzynarodowy Dzień Kropki, Międzynarodowy Projekt „Czytam z klasą. Lekturki spod chmurki”, program „Zdrowo jem, więcej wiem”, projekt Międzynarodowa przerwa na czytanie, projekt z języka angielskiego „Zachodniopomorskie Super Dzieciaki”. Ze względu na epidemię Covid-19 w placówce nie odbyło się wiele atrakcyjnych wydarzeń. W szkole trwały zbiórki nakrętek, baterii, zużytego sprzętu elektronicznego, karmy dla zwierząt i żywności dla najuboższych mieszkańców. W placówce działa szkolne koło Caritas.

Szkoła Podstawowa im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie

W szkole uczy się 170 uczniów w 9. oddziałach. W szkole znajduje się 11 sal lekcyjnych, a także sala korekcyjna, świetlica, biblioteka oraz sala gimnastyczna. W części dobudowanej do głównego budynku szkolnego znajdują się wyspecjalizowane pracownie: komputerowa, fizyczno-chemiczna oraz specjalistyczna sala do zajęć terapeutycznych. Sala komputerowa jest dostosowana do potrzeb uczniów. W roku 2020 została wyposażona w 25 nowych stanowisk dzięki funduszom pozyskanym z projektu. Do dyspozycji uczniów i nauczycieli są laptopy, tablice multimedialne i rzutniki.

Programy w roku 2020 prowadzone w placówce to: Program profilaktyczny DOMOWI DETEKTYWI, Program profilaktyczny POROZMAWIAJMY O ZDROWIU, Program profilaktyczny MŁODZI PRZECIW PRZEMOCY, Program BEZPIECZNA SZKOŁA, Program terapeutyczno-edukacyjny ORTOGRAFFITI Program współpracy międzynarodowej ERASMUS+ i e-Twinning, program FABRYKA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, program SCOTTI GO, ZAPROJEKTUJ MISJĘ NA MARSA, Projekt Uniwersytetu Dzieci – LEKCJE Z EMOCJAMI, program PCK – Podziel się

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

uśmiechem, Moje miejsce w środowisku, Jestem Polakiem jestem Europejczykiem, ZAPROGRAMUJ SWOJĄ PRZYSZŁOŚĆ – program informatyczny.

W związku z pandemią ograniczono do minimum apele i uroczystości szkolne. Życie kulturalne szkoły przeniosło się do sieci. Grupa aktywistów z Samorządu Uczniowskiego przygotowała dwie prezentacje z okazji DEN i 11 Listopada.

W 2020 r. udało się w szkole wymienić toalety, utwardzić miejsce parkingowe, zadbać o nowy parkiet w sali gimnastycznej, wyremontować zaplecze sali chemicznej, a także zmodernizować sieć elektryczno- informatyczną w sali komputerowej.

Przedszkole Samorządowe w Rosnowie

Do placówki w 2020 r. uczęszczało 96 dzieci zlokalizowanych w 4 oddziałach. W placówce zatrudnionych jest 8 nauczycieli w pełnym wymiarze godzin (w tym dyrektor przedszkola). Przedszkole posiada 4 sale zajęć oraz przestronną, dobrze wyposażoną salę gimnastyczną.

Programy realizowane w przedszkolu: Program wychowania przedszkolnego Doroty Dziamskiej „Zbieram, poszukuję, badam”, Ogólnopolskie programy: „Partnerskie Przedszkole”, „Optymistyczne Przedszkole”, Własne programy autorskie opracowane przez nauczycielki: „Bezpieczny Rosnowiaczek”, „Ekoprzedszkolaki - Ziemia w naszych rękach” „Pierwsze kroki w przedszkolu” „Mały Europejczyk” „ Przedszkolak pod osłoną parasola” „Rosnowiaczek mądra głowa- wie już, co to ładna mowa”.

Dzieci w przedszkolu miały możliwość uczestniczenia w zajęciach dodatkowych, które wzbogacały ofertę edukacyjną:

- zajęciach z j. angielskiego dla dzieci 3,4,5 i 6-l. – finansowanych przez organ prowadzący (3 godz. tygodniowo)
- zajęciach katechezy dla pięciolatek i sześciolatek - finansowanych przez organ prowadzący.
- zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych dla dzieci wymagających wsparcia specjalistycznego finansowanych przez organ prowadzący (1 godz. tygodniowo)
- zajęciach dla dzieci wymagających wsparcia z zakresu logopedii w ramach godzin przyznanych przez organ prowadzący (4 godz. tygodniowo)

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- zajęciach rewalidacyjnych (dla dziecka z niepełnosprawnością ruchową)

W okresie czasowego zawieszenia zajęć wszystkie nauczycielki nawiązały i utrzymywały kontakt online z rodzicami i dziećmi, oraz przekazywały dzieciom i rodzicom materiały do pracy w domu. Ze względu na obostrzenia epidemiczne i zalecenia MEN, MZ, SANEPID w związku z pandemią COVID- 19 zajęcia w ramach kół zainteresowań oraz wycieczki autokarowe nie były realizowane.

W okresie stopniowego uruchamiania zajęć w przedszkolu odbywały się uroczystości, imprezy tylko o charakterze wewnętrznym, m. in.: „Dzień przedszkolaka”, „Święto Pluszowego Misia”, „Dzień osób niepełnosprawnych - Jesteśmy tacy sami”, „Mikołajki”, „Dzień uśmiechu”.

Niektóre z imprez ze względu na brak możliwości uczestnictwa w nich rodzin np. „Magia Świąt” „Dla Babci i Dziadka” „Festiwal piosenki pozytywnej” były nagrywane, opracowywane przez nauczycielki w formie prezentacji za pomocą programu Canva i udostępniane rodzinom za pomocą stron internetowych.

Dzieci brały udział m.in. w: Międzynarodowym projekcie edukacyjnym „Piękna nasza Polska Cała”, organizowanym przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę, ogólnopolskich akcjach: „Szkola Pamięta”, „Szkola do hymnu”, „Razem na święta” organizowanych przez Ministra Edukacji Narodowej Dariusza Piontkowskiego, programie edukacyjnym „Zdrowe zęby mamy-marchewkę zajadamy”, zorganizowanym przez SANEPID , w akcjach charytatywnych: „Góra Grosza” „Wielka Orkiestra Świętecznej Pomocy”, zbiórka karmy i akcesoriów dla bezdomnych zwierząt z terenu gminy Manowo.

Przedszkole było organizatorem konkursów plastycznych międzyprzedszkolnych, tj.: „Kolory miesiący na kartkach z kalendarza”, „Jedność, szacunek, optymizm”.

W 2020 r. zgodnie z wymogami SANEPID-u obowiązującymi w okresie pandemii zaleceniami, zakupiono 30 leżaków w celu umożliwienia odpoczynku dzieciom. Odnowiono elewację przedszkola, naprawione zostały gzymsy, wymienione rynny i parapety. Dodatkowo pozyskano:

- środki z kiermaszów zorganizowanych we współpracy z rodzicami na wzbogacenie bazy przedszkola w pomoce dydaktyczne;
- środki od sponsorów na zakupienie i położenie papy na uszkodzonej części dachu budynku przedszkola, talerzy do posiłków dla dzieci, wiader do sprzątaniam;

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- od sponsorów: szafki na wyposażenie gabinetu intendenta, drukarkę laserową, 4 zestawy klocków drewnianych oraz auta do zabaw dla dzieci 4-letnich;
- sponsora w celu usunięcia drzew w ogrodzie przedszkolnym, które zagrażały bezpieczeństwu.

Przedszkole Gminne w Boninie

Do placówki uczęszczało 112 dzieci zlokalizowanych w 5 oddziałach. Zatrudnienie w placówce w 2020 r. wynosiło 9,14 etatów (w tym dyrektor). W przedszkolu jest 5 sal dydaktycznych oraz sala gimnastyczna. Przedszkole posiada tablicę interaktywną oraz w każdej sali jest telewizor podłączony do sieci internetowej.

Programy realizowane w przedszkolu: Innowacja pedagogiczna „Przedsiębiorczość już od przedszkola”, Program Edukacji Ratowniczej „Nasze bezpieczeństwo - pierwsza pomoc”, Program logopedyczny "Wspomaganie rozwoju mowy dzieci w wieku przedszkolnym i młodszoszkolnym", Program profilaktyki zdrowotnej „Zdrowy ząbek”, ogólnopolski program „Optymistyczne Przedszkole”, „Tablit” – innowacyjny program wychowania przedszkolnego, Program orientacji zawodowej, a także „Mały Miś w świecie wielkiej literatury”.

Konkursy i przedsięwzięcia, w których brały udział dzieci:

- Udział dzieci w akcji, zbieranie nakrętek , baterii, karma dla zwierząt
- Konkurs plastyczny „ Zdrowe ząbki mamy bo marchewkę zjadamy” – organizator SANEPID w Koszalinie
- Festiwal Piosenki Bajkowej – organizator Przedszkole nr 20 w Koszalinie
- Wewnątrz przedszkolny Konkurs plastyczny - Jesienna Mandala
- Wewnątrz przedszkolny Konkurs plastyczny - Majowa łąka
- Wewnątrz przedszkolny konkurs „Drzewo genealogiczne”
- Wewnątrz przedszkolny konkurs „Polska Złota Jesień – korale Pani Jesieni”-
- „Kolory miesięcy na kartkach z kalendarza” – konkurs organizowany przez Przedszkole w Rosnowie
- Akcja , projekt „MAŁY MIŚ W ŚWIECIE WIELKIEJ LITERATURY”⁹.

⁹ Raport o ostatek Gminy Manowo za 2020 r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Gminny Ośrodek Kultury

Gminny Ośrodek Kultury w Wyszewie realizuje zadania z zakresu organizacji wydarzeń kulturalnych, prowadzenie zespołów śpiewaczych, tanecznych i świetlic. Dokonując porównania działalności kulturalnej w latach 2017-2019 w zakresie organizacji imprez, liczba imprez i udział w nich mieszkańców zmniejszyła się. Uległa zmniejszeniu również ilość udziału zespołów, działających w ramach GOK-u, w przeglądach, festynach i imprezach organizowanych w powiecie, województwie i okolicznych gminach.

Zespoły działające w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie to:

- a) Zespół „Zgoda” z Wyszewa
- b) Zespół „Sąsiedzi zza miedzy” z Wyszeworza
- c) Zespół „Nestor” z Rosnowa
- d) Zespół „Manowskie Malwy” z Manowa
- e) Zespół „Bandoska” z Bonina
- f) Chór „Kanon” z Cewlina
- g) Zespoły taneczne: zrzeszają łącznie 104 osoby, prowadzone są w następujących miejscowościach: Kretomino, Bonin, Manowo, Wyszewo i Rosnowo.
- h) „Galeria na Zakręcie” w Cewlinie- 10 artystów malarzy z terenu gminy Manowo tworzy grupę „Radość Tworzenia”.

Na terenie gminy Manowo funkcjonuje 5 świetlic wiejskich w miejscowościach: Grzybica, Kretomino, Manowo, Wyszewórz, Wyszewo. Świetlica w Rosnowie nie funkcjonowała w 2019 r. z uwagi na prowadzony remont w obiekcie. Do świetlic uczęszczało w 2019 r. 139 dzieci. Liczba dzieci uczęszczających do gminnych świetlic nie uległa zbytnim zmianom na przestrzeni ostatnich lat.

Tabela 6 Liczba dzieci w poszczególnych świetlicach w latach 2017-2019

Miejscowość	2017	2018	2019
Grzybica	35	33	33
Kretomino	21	18	18
Manowo	28	36	38
Wyszewórz	20	20	17
Wyszewo	35	33	33
Razem	139	140	139

Źródło: Raport o stanie Gminy Manowo za 2019 r., s. 56-57.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Świetlice prowadziły wiele ciekawych zajęć w trakcie roku, organizowały dla dzieci ferie zimowe oraz zajęcia wakacyjne, podczas których organizowały zabawy i warsztaty dla dzieci w nich uczestniczące. W trakcie ferii i wakacji dzieci uczestniczyły także w wycieczkach, np. Kręgielnia w Koszalinie, Play Park Trampolin w Koszalinie, Multikino i Park Wodny w Koszalinie, Papugarnia w Koszalinie, Pomerania Fan Park w Dygowie. Świetlice realizowały w trakcie roku różne programy profilaktyczne, tj. „Używki bez tajemnic” (świetlica w Grzybnicy), „Pierwsza Pomoc Przedmedyczna (świetlica w Kretominie), „Moje wakacyjne ABC – asertywność, bezpieczeństwo i ciekawa zabawa” (świetlica w Manowie), „Nie daj się nałogom – bądź po prostu sobą” (Wyszewo). Świetlice bardzo często współpracowały z Radami Sołeckimi podczas organizacji różnego rodzaju przedsięwzięć np.: Dzień Kobiet, Dzień Dziecka, spotkanie wigilijne, zabawa andrzejkowa i mikołajkowa, Master Szefik II – konkurs kulinarny dla dzieci i młodzieży w Wyszewie, Turniej Tenisa Stołowego w Wyszewie, konkurs kulinarny dla dzieci „Jajko w potrawie wielkanocnej” w Wyszewie, sprzątanie mogił.

Gminna Biblioteka Publiczna w Manowie

W gminie Manowo funkcjonuje również Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Manowie, trzy filie – w Boninie, Wyszewie i Rosnowie oraz dwa punkty biblioteczne – w Grzybnicy i Wyszewie. W roku 2020 bez przerwy czynne były biblioteki w Boninie oraz Manowie, biblioteka w Rosnowie wznowiła swoją działalność, zawieszoną na czas remontu, od czerwca, natomiast biblioteka w Wyszewie od września zawiesiła swoją działalność ze względu na zaczynający się remont. Biblioteka, jej filie oraz punkty działały w strukturze Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie i otrzymały dotację na działalność w ramach jego budżetu. Od 1 stycznia 2021 r. Biblioteka Publiczna nie wchodzi już w strukturę organizacyjną GOK w Wyszewie.

W 2020 r. w bibliotekach zatrudnionych było dwóch pracowników w pełnym wymiarze godzin oraz jeden pracownik na 1/2 etatu. Dwóch pracowników posiada wykształcenie wyższe bibliotekarskie, jeden średnie. W 2020 r. do bibliotek zakupiono 675 książek, w darach od czytelników otrzymano 459, co łącznie stanowiło 4,69 % całości zbiorów wszystkich bibliotek. Na dzień 31 grudnia 2020 r. we wszystkich bibliotekach znajdowało się łącznie 24 179 woluminów, co daje wskaźnik 2,16 wol. na 1 mieszkańca. W trzech bibliotekach dokonano

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

selekcji przestarzałych i nieaktualnych zbiorów, podczas których ubytkowano 1 038 woluminów, co stanowi 4,29 % całości księgozbioru. Opracowanie zbiorów odbywa się komputerowo we wszystkich bibliotekach. Do programu bibliotecznego MAK+ wprowadzono 100% księgozbioru.

W 2020 r. biblioteki zarejestrowały łącznie 986 czytelników i było ich więcej o 184 osoby niż rok wcześniej. Najwięcej zarejestrowano osób w wieku 25-44 lata – 248 czytelników, najmniej natomiast w grupie wiekowej 16-19 lata – 50 czytelników. W strukturze czytelników ze względu na rodzaj zajęcia osoby uczące się stanowią grupę 191 osób, co daje 19,37% wszystkich zarejestrowanych czytelników, kolejna grupa to osoby pracujące - 335 osób, co daje 33,98 % zarejestrowanych, ostatnia grupa to osoby nie pracujące i nie uczące się – 460 osób, co daje 46,65% zarejestrowanych.

Tabela 7 Biblioteki w gminie Manowo

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020
Zbiory biblioteczne:				
Bonin	3 620	3 775	3 600	3 855
Manowo	4 360	5 305	5 429	5 581
Rosnowo	9 671	9 024	9 059	9 382
Wyszewo	6 476	5 797	5 995	5 361
Liczba czytelników	699	742	802	986
Liczba wypożyczeń	11 263	11 809	12 468	11 486
Liczba udostępnień na miejscu	2 608	2 987	986	222

Źródło: Sprawozdanie z działalności Biblioteki Publicznej Gminy Manowo w Wyszewie za rok 2020.

W ciągu roku, mimo panującej pandemii, biblioteki wypożyczyły na zewnątrz 11 486 jednostek inwentarzowych. Wskaźnik wypożyczeń na 100 mieszkańców wynosi 165 jednostek inwentarzowych. Na miejscu udostępniono zarówno książki jak i czasopisma. Łącznie udostępniono czytelnikom 222 jednostki inwentarzowe, wynik ten jest dużo niższy od roku 2019 ze względu na nieczynne czytelnie z powodu pandemii. W 2020 r. biblioteki odwiedziło 7 239 osób, co dało nam spadek w porównaniu do poprzedniego roku o 1 277 osób, jest to wynikiem zamkniętej placówki w Rosnowie do połowy roku, a także pandemii.

Biblioteki w gminie Manowo zapewniają mieszkańcom dostęp do komputerów i szerokopasmowego Internetu. Łączna liczba komputerów w bibliotekach wynosi 11, z czego dostępnych dla czytelników jest 7, z których w 2020 r. skorzystało łącznie 118 osób.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

W każdej bibliotece jest uruchomiony komputerowy system obsługi czytelników MAK +. Od 2017 r. biblioteki oferują bezpłatny dostęp do powiatowej czytelnie-booków Legimi w ramach konsorcjum z Koszalińską Biblioteką Publiczną i bibliotekami powiatu koszalińskiego.

W 2020 r. w bibliotekach zorganizowano 21 imprez czytelniczych, w których łącznie wzięło udział 218 uczestników, tak niewielka ilość imprez wynika z czasowego zawieszenia działalności bibliotek z powodu pandemii, a także remontów. Działalność edukacyjna polegała na cyklicznych spotkaniach z przedszkolakami z przedszkoli gminnych w Boninie, Rosnowie, ogniska przedszkolnego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Manowie oraz dziećmi uczęszczających na zajęcia do świetlic wiejskich. Wiele zaplanowanych wydarzeń kulturalnych nie została zrealizowana z powodu zamknięcia bibliotek. Udało się natomiast kontynuować projekt Instytutu Książki „Mała książka-wielki człowiek”, w ramach którego dzieci w wieku 3-6 lat otrzymały wyprawki czytelnicze, zbierały naklejki za wypożyczone książki i otrzymały dyplomy¹⁰.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe stanowią o sile gminy, a działania i zaangażowanie mieszkańców w życie społeczne jest najlepszą gwarancją dalszego rozwoju lokalnej ojczyzny. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Manowo angażują się w działania prospołeczne i potrafią współpracować ze sobą, żeby osiągnąć założony cel, czy też dokonać pewnych zmian. Mieszkańcy gminy są coraz bardziej aktywni oraz świadomi tego, że dzięki współpracy i wzajemnemu motywowaniu się mogą osiągnąć najlepsze efekty w realizacji wyznaczonych celów.

Na terenie gminy Manowo prowadzą działalność następujące organizacje pozarządowe:

- Gminny Klub Sportowy „Orlęta” Rosnowo,
- Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik” w Rosnowie,
- Klub Sportowy „Zefir” Wyszewo,
- Klub Sportowy „Zryw” Kretomino,
- Gminny Klub Sportowy „Leśnik” Manowo,

¹⁰ Sprawozdanie z działalności Biblioteki Publicznej Gminy Manowo w Wyszewie za rok 2020.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- Klub Piłkarski „Grot” Bonin.

W 2020 roku Pomorska Fundacja „Jaś i Małgosia” w Cewlinie poszerzyła swoją działalność i rozpoczęła prowadzenie „Manowskiego Klubu Karate Kyokushion RONIN”.

Ponadto na terenie gminy działają następujące organizacje:

- Brygada Motocyklowa Rosnowo,
- Stowarzyszenie „Przyjazna Dłoń” Rosnowo,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wyszewie,

Do organizacji pozarządowych, które posiadają siedzibę poza gminą, a prowadzą działalność na rzecz jej mieszkańców można zaliczyć:

- Towarzystwo Koszalińskiej Kolei Wąskotorowej,
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Koszalinie.

Działalność prowadzą również następujące Koła Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich „Jagódki” z Wyszewa,
- Koło Gospodyń Wiejskich „Kreatywny Babiniec” z Rosnowa,
- Koło Gospodyń Wiejskich „Pod grzybkiem” z Grzybnicy.

W 2020 roku powstało kolejne Koło Gospodyń Wiejskich „Wesoły Senior – Bonin”. Warto również wspomnieć, że w miejscowości Wyszewo działa grupa społeczników jako dawne Koło Gospodyń Wiejskich „Babki z Jajem”.

Każdego roku gmina Manowo drogą uchwały zatwierdza „Program i zasady współpracy Gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Współpraca o charakterze finansowym gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego polegała na zlecaniu realizacji zadań publicznych w formie powierzania i wspierania realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji (konkursy ofert). W 2020 r. na ten cel przeznaczono 395 000 zł.

W ramach otwartego konkursu ofert na wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2020 r. wpłynęło 6 ofert. Łącznie podpisano 6 umów na kwotę 340 000 zł.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

W 2020 r. Pomorska Fundacja „Jaś i Małgosia” złożyła uproszczoną ofertę realizacji zadania publicznego na zadania epod tytułem: „Wspieranie osób chorych – zapewnienie mieszkańcom sprzętu rehabilitacyjnego pomocniczego”. Otrzymała wsparcie na kwotę 5 500 zł.

W ramach otwartego konkursu ofert na prowadzenie placówki wsparcia dziennego wpłynęła jedna oferta, złożona przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy z siedzibą w Koszalinie. Wysokość dotacji wyniosła 50 000,00 zł. Dodatkowo gmina Manowo przekazała dotację na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Manowie. Umowa o powierzenie realizacji zadania publicznego jest zawarta na okres 5 lat, tj. 01.01.2019 r. - 31.12.2023 r. W 2020 roku przyznano dotację w wysokości 562 398,10 zł. Natomiast wykorzystano kwotę 562 383,59 zł.

Gmina Manowo w 2019 r. wspierała sektor pozarządowy również w formach pozafinansowych. Promowała lokalne organizacje pozarządowe i podejmowane przez nie działania na stronie internetowej www.manowo.pl, na portalu społecznościowym oraz w lokalnej gazecie „Gmina nad Radwią”. Kolejnym elementem współpracy gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi było wsparcie organizacyjne przy prowadzonych przedsięwzięciach, np. poprzez udostępnienie sprzętu, wypożyczenie namiotów czy także promocję imprez¹¹.

Sport i rekreacja

W 2020 r. na terenie gminy Manowo funkcjonowało 6 klubów sportowych: Gminny Klub Sportowy „Leśnik Manowo”, Klub Sportowy „Zryw” Kretomino, Klub Piłkarski „Grot” Bonin, Gminny Klub Sportowy „Orlęta Rosnowo”, Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik” Rosnowo oraz Stowarzyszenie Klub Piłkarski „Zefir” Wyszewo. Infrastruktura sportowa gminy jest bardzo dobrze rozwinięta. Na terenie gminy znajdują się: 4 boiska do gry w piłkę nożną, 2 boiska Orlik, 4 boiska wielofunkcyjne, 9 siłowni zewnętrznych i 2 siłownie wewnętrzne oraz 2 sale gimnastyczne przy szkołach podstawowych. Funkcjonuje również 11 placów zabaw oraz 4 place rekreacyjne z urządzeniami sportu oraz kąpielisko w Rosnowie. Na wszystkich terenach sportu i rekreacji oraz placach zabaw są corocznie przeprowadzane przeglądy oraz dokonywane naprawy i konserwacje.

¹¹ Raport o ostanie Gminy Manowo za 2019 r., s. 36-38.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Ponadto w ramach przeprowadzonego konkursu Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego „Granty Sołeckie 2019” w miejscowości Grzybnica zakupiono nowy zestaw zabawowy na placu zabaw oraz powstało miejsce na grilla z ławami. Na placu rekreacyjnym w miejscowości Wyszebórz została wybudowana drewniana wiata wyposażona w ławostół oraz kosze na śmieci, a w miejscowości Cewlino przy placu rekreacyjnym powstały dwie drewniane wiaty wraz ze sceną¹².

W ramach otwartego konkursu ofert na wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2020 r. wpłynęło 6 ofert. Łącznie podpisano 6 umów z klubami sportowymi, które otrzymały wsparcie finansowe według poniższego zestawienia:

Tabela 8 Przyznane dotacje klubom sportowym w ramach otwartego konkursu ofert na wspieranie i upowszechnienie kultury fizycznej w 2020 r.

Lp.	Nazwa organizacji	Tytuł zadania	Przyznana dotacja	Rozliczona dotacja
1.	Gminny Klub Sportowy „Leśnik Manowo”	„Piłka nożna - popularyzacja”	155 000,00 zł	155 000,00 zł
2.	Stowarzyszenie Klub Piłkarski „Zefir” Wyszewo	Popularyzacja i upowszechnianie piłki nożnej przez KP Zefir Wyszewo w roku 2020	45 000,00 zł	45 000,00 zł
3.	KS Zryw Kretomino	Popularyzacja i rozwój piłki nożnej jako alternatywa spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież	102 000,00 zł	102 000,00 zł
4.	Klub Piłkarski „Grot” Bonin	Upowszechnianie zdrowego stylu życia poprzez szkolenie w zakresie piłki nożnej młodzieży oraz dorosłych na obszarze Gminy Manowo w 2020 roku	19 000,00 zł	12 784,36 zł
5.	Gminny Klub Sportowy „Orlęta” Rosnowo	Prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych w 2020 roku	12 000,00 zł	12 000,00 zł
6.	Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik”	Strzelectwo w Rosnowie 2019	7 000,00 zł	7 000,00 zł
Razem			340 000,00 zł	333 784,36 zł

Źródło: opracowanie własne, dane z Urzędu Gminy w Manowie

¹² Raport o ostanie Gminy Manowo za 2019 r., s. 78.

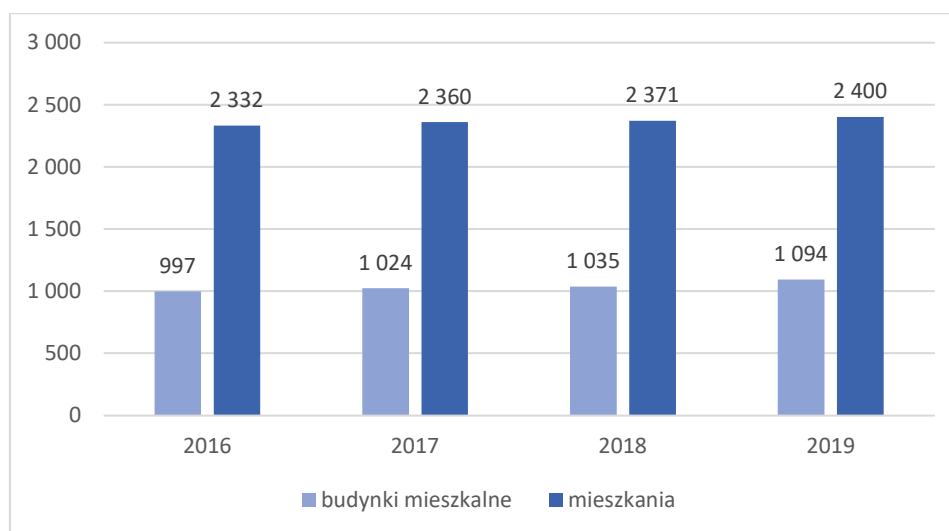
STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Gospodarka mieszkaniowa

Zasoby mieszkaniowe to ogół mieszkańców zamieszkałych i niezamieszkałych znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Do zasobów mieszkaniowych nie zalicza się obiektów zbiorowego zamieszkania (tj. hoteli pracowniczych, domów studenckich, burs i internatów, domów pomocy społecznej), pomieszczeń prowizorycznych oraz obiektów ruchomych (tzn. barakowozów, wagonów kolejowych, barek i statków). Na terenie gminy Manowo w 2019 r. znajdowało się 1 094 budynków mieszkalnych i 2 400 nieruchomości (mieszkań). W 2019 r. oddano do użytku 31 nowych mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosiła 27,2 m².

Gmina jest dobrym miejscem do zamieszkania, gdyż oferuje odpowiednie i zadowalające warunki gospodarcze i społeczne do zamieszkania o czym świadczy również wzrastająca liczba budynków mieszkalnych i nowopowstających mieszkań.

Wykres 3 Liczba budynków mieszkalnych w gminie Manowo w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne, BDL GUS

Długość czynnej sieci wodociągowej na koniec 2020 r. wyniosła 83,170 km, a dostęp do sieci wodociągowej posiada około 95,4% mieszkań. Natomiast długość sieci kanalizacyjnej wynosi 62,1 km, a przyłączenie do sieci posiada ok. 59,4% mieszkań. Na dzień 31 grudnia 2020 r. istniało 1 301 przyłączy i nastąpił wzrost o 42 przyłącza w stosunku do roku 2019. Dostarczaniem wody i odbiorem ścieków komunalnych w 2020 r. w miejscowościach Rosnowo, Bonin, Manowo, Wyszebórz, Dęborigi, zajmowała się Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o., 1 lutego 2019 r. Spółka przejęła od Gminy Manowo pozostałe miejscowości,

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

tj. Kopanino, Grzybница, Grzybniczka, Kliszno, Wyszewo, Cewlino, Kretomino (ścieki), a od 01 lipca 2019 r. miejscowości Kretomino, Mostowo i Poniki dostarczanie wody. Spółka zajmowała się również eksploatacją dwóch oczyszczalni ścieków w Rosnowie i Boninie oraz czterema hydroforniami w Rosnowie, Manowie, Boninie i Dęborogach. Łącznie w 2020 r. spółka dostarczyła 213 936 m³ wody oraz odebrała 170 564 m³ ścieków komunalnych.

Na początku 2020 r. zasób mieszkaniowy gminy obejmował następujące mieszkania:

- 1 budynek mieszkalny w Wyszeborzu stanowiący wyłączną własność Gminy o pow. użytkowej 67,0 m²,
- 34 lokale mieszkalne (stanowiących własność gminy) wraz ze współudziałem w częściach wspólnych (w 17 budynkach mieszkalnych w Boninie, Manowie, Wyszeborzu, Wyszewie i Rosnowie) o ogólnej pow. użytkowej 1.700 m²
- 3 budynki socjalne w Boninie o ogólnej pow. użytkowej 341,35 m².

W zasobie gminy w 2020 r. znajdowały się następujące budynki niemieszkalne: 1 remiza strażacka w Wyszewie, 3 budynki hydroforni w Dęborogach, Boninie i Manowie, 4 lokale użytkowe - 2 ośrodki zdrowia w Manowie i Rosnowie, 1 Środowiskowy Dom Samopomocy PEGAZ w Manowie, 1 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie, 7 obiektów użyteczności publicznej stanowiące wyłączną własność Gminy (budynek Urzędu Gminy, budynek klubu wiejskiego w Cewlinie, Wyszeborzu, Rosnowie, Grzybnicy, Manowie i Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie), 2 lokale użytkowe wraz z udziałem w częściach wspólnych budynków (świetlica wiejska w Kretominie i Boninie), 2 budynki przedszkola w Boninie i Rosnowie, 2 budynki szkolne w Rosnowie i Manowie oraz 2 budynki garażowe murowane w Manowie i 1 garaż blaszany w Cewlinie.

Ochrona zdrowia

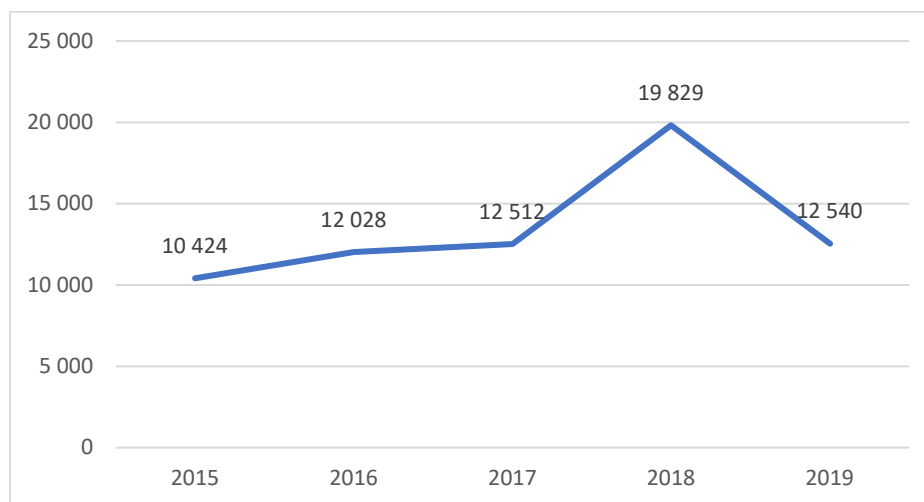
Na terenie Gminy Manowo podstawową opiekę zdrowotną sprawują trzy zakłady opieki zdrowotnej:

- Ośrodek Zdrowia w Manowie
- Zespół Lekarza Rodzinnego „ELKAP” w Boninie
- Ośrodek Zdrowia w Rosnowie.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Na terenie gminy funkcjonuje apteka w Rosnowie. W analizowanym okresie lat 2015-2019 liczba udzielonych porad lekarskich na terenie gminy Manowo wykazała tendencję wzrostową, choć w 2019 r. odnotowano o 7 289 porad mniej niż w 2018 r. w 2019 r. udzielono łącznie 12 540 porad lekarskich. Wzrost udzielonych porad wynikać może ze zmian demograficznych i procesu starzejącego się społeczeństwa, które w przyszłości będzie wymagało większego wsparcia i łatwiejszego dostępu do podstawowej opieki medycznej.

Wykres 4 Liczba udzielonych porad lekarskich w latach 2015-2019 w gminie Manowo

Źródło: Opracowanie własne, BDL GUS

Urząd Gminy Manowo wspomaga organizację badań profilaktycznych, takich jak badania piersi, badania słuchu i wzroku. Pomoc polega na nieodpłatnym udostępnianiu pomieszczeń lub udzieleniu miejsc postojowych mammobusom oraz umożliwieniu bezpłatnego dostępu do energii elektrycznej. Gmina wspiera również działania informacyjne dotyczące różnych programów ochrony zdrowia, jak np. upowszechnianie szczepień ochronnych.

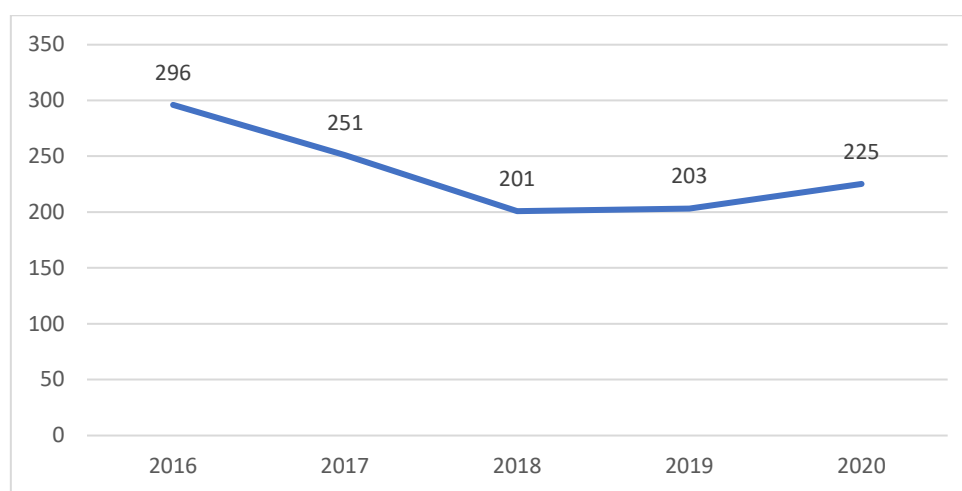
II. 4 Rynek pracy

Na koniec grudnia 2020 r. w PUP Koszalin zarejestrowanych bezrobotnych było 225 osób, w tym 141 kobiet z terenu gminy Manowo. Prawo do zasiłku posiadało 48 osób, z czego 31 stanowiły kobiety. Liczba bezrobotnych zwiększyła się o 22 osoby w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. Wskaźnik bezrobocia w gminie wzrósł i wyniósł 5,3%.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Zjawisko pandemii COVID-19 spowodowało wzrost ogólnego poziomu bezrobocia w całym kraju. W Polsce w grudniu 2020 r. stopa bezrobocia wynosiła 6,2%, w województwie zachodniopomorskim 8,7%, a w powiecie koszalińskim 14,2%. W gminie Manowo w wyniku sytuacji epidemicznej również odnotowano wzrost liczby osób bezrobotnych. W czerwcu 2020 r. odnotowano 239 bezrobotnych, a na koniec roku 2020 – 225 osób. Ogólny wzrost poziomu bezrobocia w powiecie i województwie może świadczyć o pogarszającej się sytuacji samego rynku pracy w regionie, a w konsekwencji przełożyć się na sytuację społeczną gminy Manowo.

Wykres 5 Liczba osób bezrobotnych w gminie Manowo w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z PUP Koszalin

W ramach podpisanego z Powiatem Koszalińskim – Powiatowym Urzędem Pracy w Koszalinie Porozumieniem dotyczącym zorganizowania i finansowania prac społecznie użytecznych oraz kierowania do ich wykonywania osób uprawnionych w roku 2020 zostało skierowanych do wykonywania w/w prac 27 osób (w 2019 r. było 33 osób). Podobnie jak w poprzednich latach prace były wykonywane na terenach poszczególnych sołectw, były to prace porządkowe oraz pomoc i opieka nad osobami starszymi (4 osoby). Powiatowy Urząd Pracy dokonywał refundacji wypłaconego wynagrodzenia w wysokości 60% na podstawie złożonego wniosku refundacyjnego. Prace trwały nieprzerwanie od połowy lutego 2020 do końca grudnia 2020 r.

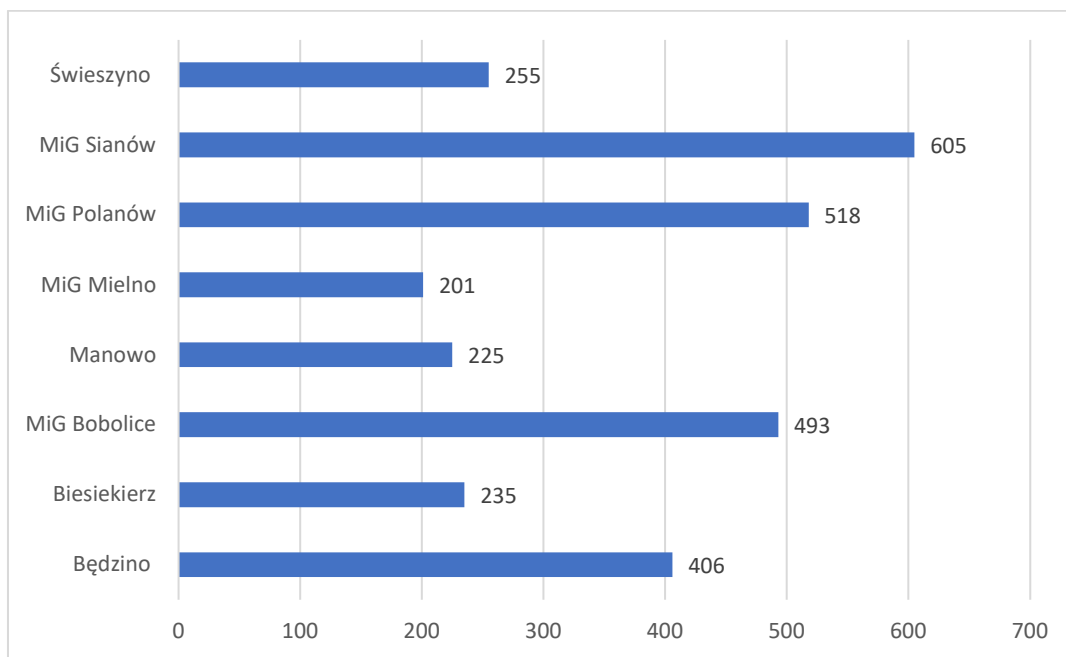
W ramach zawartej z Powiatem Koszalińskim umowy o odbywanie stażu dla bezrobotnych, staż odbywała 1 osoba. Osoba bezrobotna odbywała staż w Urzędzie Gminy na stanowisku „pomocy administracyjnej” przez okres 6 miesięcy. Celem stażu było nabycie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania pracy na w/w stanowisku. Umowa

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

była realizowana w ramach projektu „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie koszalińskim i powiecie miasto Koszalin (V)” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Wypłata należnego stypendium za czas odbywania stażu była dokonywana przez PUP w Koszalinie. Po zakończeniu stażu, osoba bezrobotna na mocy zawartej umowy, była zatrudniona przez okres 3 miesięcy w pełnym wymiarze czasu pracy.

Analizując liczbę bezrobotnych w poszczególnych gminach w powiecie koszalińskim w 2020 r. odnotowano największą liczbę osób bezrobotnych w gminie Sianów (605 osób) oraz w gminie Polanów (518 osób). Gmina Manowo na tle pozostałych gmin w powiecie charakteryzowała się jednym z najniższych wskaźników liczby bezrobotnych na koniec grudnia 2020 r.

Wykres 6 Liczb osób bezrobotnych w poszczególnych gminach w powiecie koszalińskim w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne, dane z PUP Koszalin

Dane z lat 2016-2019 dotyczące bezrobocia w gminie Manowo wskazują, że jednym z większych problemów społecznych gminy jest liczba osób bezrobotnych i samo zjawisko bezrobocia. Warto podkreślić, że analiza danych wykazała, że duży odsetek osób pozostających bez zatrudnienia w gminie stanowią kobiety. Od wielu lat utrzymuje się tendencja, że większą liczbę osób bezrobotnych w gminie stanowią kobiety (13,3% w 2019 r.), co może świadczyć o niskich kwalifikacjach zawodowych, braku aktywizacji zawodowej

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

lub pełnieniu innych funkcji społecznych (wychowywanie dzieci, zajmowanie się gospodarstwem domowym, opieką nad osobami zależnymi). Często obowiązki domowe nie pozwalają kobiecie na podjęcie pracy zawodowej lub wymuszają rezygnację z dotychczasowej pracy. Dostępne oferty pracy, w zakresie pracy trójzmianowej, również nie spełniają oczekiwań kobiet, gdyż bardzo często nie mogą one pozwolić sobie na pracę w trybie nocnym, z uwagi na wychowywanie małoletnich dzieci. W efekcie bezrobotne kobiety mogą borykać się z problemem braku bezpieczeństwa finansowego i stabilizacji życiowej. Kobiety także bardziej narażone są na bezrobocie długotrwałe. Aby przeciwdziałać wyłączeniu zawodowemu kobiet i ich bezrobociu konieczna jest aktywizacja skierowana na zniwelowanie samego problemu braku pracy oraz na ułatwienie powrotu do pracy po urlopie macierzyńskim, wychowawczym lub po przerwie w zatrudnieniu wynikającej z innych przyczyn. Tym samym nie należy zapominać także o możliwościach zapewniania opieki dzieciom na czas pracy kobiety lub osobom pozostających pod ich nadzorem. Istotna jest tutaj pomoc różnych instytucji i wsparcie samorządu w organizacji opieki dla najmłodszych i osób zależnych. W kontekście skutków pandemii ten problem będzie miał kluczowe znaczenie w kolejnym roku.

Z diagnozy wynika, że głównymi przyczynami braku aktywności zawodowej kobiet w gminie Manowo jest przede wszystkim konieczność zapewnienia opieki dzieciom i osobom zależnym, trudności z powrotem do pracy po urlopach rodzicielskich, w miarę bezpieczna sytuacja finansowa – praca partnera, świadczenia 500+, praca w „szarej strefie” oraz praca sezonowa. Warto podkreślić, że w 2020 r. liczbę nowych bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Koszalin (14 osób na 22) stanowiły kobiety, co również może świadczyć o trudnościach z utrzymaniem zatrudnienia przez tę grupę społeczną.

Ważną grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby zaliczane do grup osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zaliczane są do tych grup osoby młode, do 30 roku życia oraz osoby starsze – po 50 roku życia. Wśród pierwszej grupy odnotowano spadek liczby młodych osób bezrobotnych w 2020 r. o 18 osób. Można zatem stwierdzić, że w ostatnim okresie osoby młode łatwiej znajdują zatrudnienie i szybciej zasilają grupę osób pracujących.

Dane dotyczące osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w gminie wskazują na zmniejszającą się liczbę osób bezrobotnych w tej grupie. W 2016 r. było ich 71, a w 2020 r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

– 52 osoby. Osoby bezrobotne po 50 roku życia znajdują się w niekorzystnej sytuacji, która zagraża wykluczeniu społecznemu. Z uwagi na posiadanie statutu osoby bezrobotnej oraz często nieodpowiednimi lub zdezaktualizowanymi kwalifikacjami osoby te mają trudności ze znalezieniem pracy. To w konsekwencji prowadzi do pogorszenia ich jakości życia, zniechęcenia, strachu, braku aktywności społecznej, a co za tym idzie do wykluczenia społecznego. Należy zatem zwrócić szczególną uwagę na tę grupę osób bezrobotnych, aby minimalizować zjawisko zagrożenia wykluczeniem społecznym osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 9 Liczba bezrobotnych z grup osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2016 -2020

ROK	Bezrobotni		Bezrobotni do 30 roku życia	Bezrobotni powyżej 50 roku życia	Długotrwale bezrobotni
	Ogółem	Kobiety	Ogółem	Ogółem	Ogółem
2016	296	181	76	71	149
2017	251	159	58	60	142
2018	201	129	47	64	101
2019	203	127	54	57	99
2020	225	141	58	52	109

Źródło: Opracowanie własne, dane z PUP Koszalin

W analizowanym okresie ostatnich 5 lat odnotowano również spadek liczby osób zaliczanych do długotrwale bezrobotnych (o 40 osób). Wśród ogólnej liczby bezrobotnych w gminie to osoby długotrwale bezrobotne stanowią największy odsetek bezrobotnych w ogóle. Praca z tą grupą osób jest niezwykle trudna i niewystarczająca. Bierność zawodowa i społeczna osób długotrwale bezrobotnych zazwyczaj posiada kilka przyczyn. Często są to osoby, które w ogóle nie chcą podjąć zatrudnienia i zasilają „szarą strefę”, rejestrując się od czasu do czasu w PUP, aby otrzymać status bezrobotnego. Często również przejmują oni status bezrobotnego w wyniku zjawiska dziedziczenia statusu bezrobotnego, co często spotykane jest w rodzinach dysfunkcyjnych i przeżywających trudności. Również bierna postawa kobiet często jest przyczyną długotrwałego bezrobocia.

Należy zatem w dalszym ciągu podejmować próby ich aktywizacji zawodowej, aby minimalizować zjawisko wykluczenia społecznego. Osoby długotrwale bezrobotne

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

to często osoby, które posiadają wrodzoną bezradność oraz charakteryzują się roszczeniową postawą w stosunku do pomocy społecznej.

II.5 Uwarunkowania gospodarcze

Uwarunkowania gospodarcze analizowane pod kątem opracowywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, zależne są przede wszystkim od zasobów ludzkich zasilających rynek pracy, a zatem kapitału ludzkiego. Obok niego istotne znaczenie mają zasoby gospodarcze i ekonomiczne. Analizując potencjał gospodarczy gminy Manowo należy pamiętać, że jest to gmina zlokalizowana w obszarze wpływów miasta Koszalina.

Na terenie gminy Manowo w 2020 r. funkcjonowało 361 gospodarstw rolnych, nastąpił wzrost o 4 gospodarstwa w stosunku do 2019 r. Wzrost ten nastąpił w areale od 1-2 ha o 1 gospodarstwo, w areale 2-5 ha o 1 gospodarstwo, w areale 5-7 ha nastąpił o 1 gospodarstwo i w areale 7-10 ha o 2 gospodarstwa. Natomiast w areale 10-15 ha nastąpił spadek o 1 gospodarstwo rolne. Struktura gospodarstw przedstawia się następująco:

Tabela 10 Struktura gospodarstw rolnych w gminie Manowo w latach 2018-2020

Powierzchnia gospodarstwa	Liczba gospodarstw		
	2018	2019	2020
1-2 ha	128	130	131
2-5 ha	126	127	128
5-7 ha	26	25	26
7-10 ha	23	23	25
10-15 ha	17	17	16
15-20 ha	10	10	10
20-50 ha	20	20	20
50-100 ha	1	1	1
Pow. 100 ha	4	4	4
RAZEM:	355	357	361

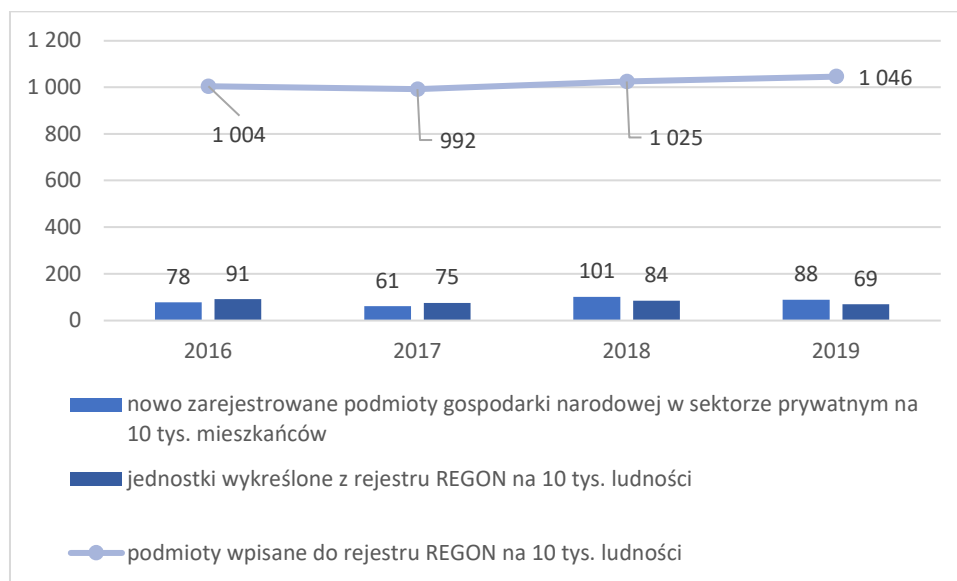
Źródło: Raport o stanie Gminy Manowo za 2020 r., s. 12.

Działalność gospodarczą na terenie gminy Manowo prowadzą w przeważającej części osoby fizyczne oraz spółki cywilne. W 2019 r. w rejestrze REGON na 10 tys. ludności zarejestrowanych było 1 046 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 855 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 88 nowych

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

podmiotów, a 69 podmiotów zostało wyrejestrowanych. W analizowanych latach 2016-2019 najczęściej podmiotów zarejestrowano w 2018 r., a wyrejestrowano w 2016 r.

Wykres 7 Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne, BDL GUS

Za pośrednictwem Urzędu Gminy Manowo w 2020 r. złożono 266 wniosków dotyczących działalności gospodarczych, w tym 26 na jej założenie, 120 na zmianę w działalności oraz 17 wniosków na zakończenie działalności.

Tabela 11 Wnioski złożone w 2020 r. do Urzędu Gminy w sprawie działalności gospodarczych

Przedmiot wniosku	Liczba wniosków
Założenie działalności gosp.	26
Zmiana w działalności gosp.	120
Zmiana wraz z zawieszeniem działalności gosp.	62
Zmiana wraz ze wznowieniem działalności gosp.	41
Zmiana wraz z zakończeniem działalności gosp.	0
Zakończenie działalności gosp.	17

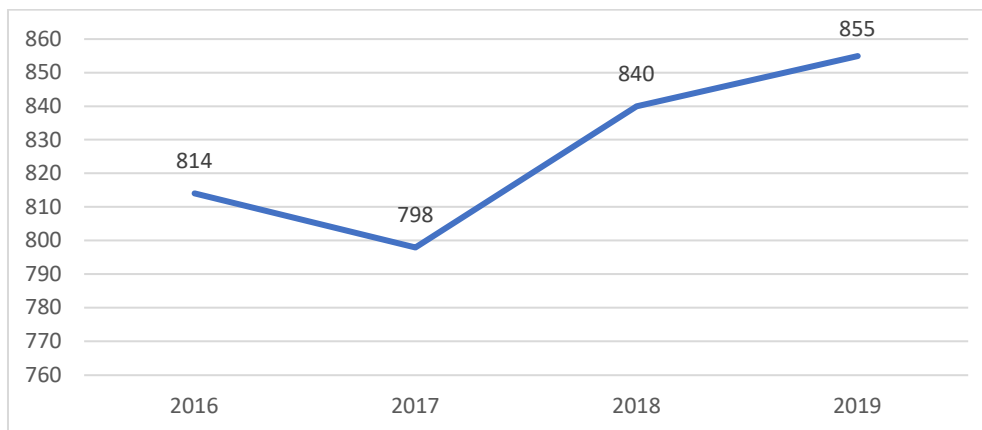
Źródło: Raport o stanie Gminy Manowo za 2020 r., s. 14.

Najczęściej przedmiotem działalności firm działających na terenie gminy Manowo jest działalność związana z transportem drogowym towarów – 164 przedsiębiorców

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

oraz budownictwem- głównie roboty wykończeniowe – 156 firm. W następnej kolejności jest sprzedaż detaliczna prowadzona przez domy sprzedaży wysyłkowej lub Internet – 87 oraz konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych – 84 działalności gospodarczych. Wśród osób prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności odnotowuje się wzrost liczby tego wskaźnika. W 2016 r. odnotowano 814 takich osób , a w 2019 r. 855 (wzrost o 41 osób), co przedstawia poniższy wykres.

Wykres 8 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w gminie Manowo w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne, BDL GUS

Należy jednak pamiętać o osobach, które nie wykazują się przedsiębiorczością i brakiem zaangażowaniem w podejmowanie pracy zawodowej, a w efekcie pozostają bezrobotne. Brak chęci do podejmowania pracy zawodowej oraz przekwalifikowania się, gdy wymaga tego rynek pracy może wynikać z braku wiedzy na temat zakładania działalności gospodarczej i nieznamomości niezbędnych przepisów prawa oraz niskiej motywacji do otwarcia własnej działalności gospodarczej, lub trudności w uzyskaniu dofinansowania. Dodatkowym aspektem hamującym przedsiębiorczość może być bierność społeczna, rozumiana jako brak wiedzy na temat potencjałów gminy. Kluczową gałęzią przedsiębiorczości, na której rozwój pozwalają tereny gminy Manowo jest prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług. Należy podkreślić, że miasto Koszalin w kontekście gospodarczym z jednej strony hamuje rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Manowo, z drugiej staje się potencjałem do rozwijania działalności produkcyjnej. Lokalizacja gminy w obszarze dobrze skomunikowanym transportowo daje możliwość rozwoju na obszarze całej gminy.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Ważne by zwracać uwagę na gospodarcze i naturalne potencjały gminy, po to by dysponować adekwatnymi przesłankami do założenia i prowadzenia działalności gospodarczej dla mieszkańców, a także celem zachęcenia zewnętrznych inwestorów oferujących nowe miejsca pracy. Organem, który oferuje swoją pomoc w zakładaniu działalności gospodarczej i rozwijaniu przedsiębiorczości mieszkańców, a także uczestniczy w aktywizacji do podejmowania pracy zawodowej powinien być przede wszystkim samorząd lokalny, jako przedstawiciel administracji samorządowej. Zaplecze gospodarcze, o które powinien zadbać samorząd przy wzmacnianiu przedsiębiorczości to przede wszystkim dostęp do ścieżek komunikacji: infrastrukturalnej w postaci dróg dojazdowych, a także internetowej, celem przesyłania danych i informacji.

Należy podkreślić, że obszary korzystne do rozwoju gospodarczego, to także miejsca dobre do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Jeśli mieszkańcy będą mogli rozwijać się zawodowo na rynku lokalnym, będą też mogli tutaj pozostać, ograniczy się zjawisko migracji, a wraz z nim nastąpi wyższy przyrost naturalny, który zasili grupę osób w wieku przedprodukcyjnym. Konieczne jest zatem edukowanie mieszkańców pod względem możliwości wykorzystywania potencjałów, jakie daje im lokalny rynek oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych. Tylko aktywna postawa na rynku pracy może ochronić osoby długotrwale wykluczone i bezrobotne od pogłębiania tego stanu, zaś osoby młode zabezpieczyć przed ubóstwem i utorować im ścieżkę kariery. Zadanie to spoczywa nie tylko na barkach samorządu lokalnego, ale także na Urzędach Pracy i instytucjach edukacji. Nie należy przy tym zapominać o aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych, do których powinny być adresowane przystosowawcze działania specjalistyczne będące narzędziami ekonomii społecznej.

II.6 Pomoc społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie realizując ustawę o pomocy społecznej wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Podejmuje działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Przydzielany rodzaj, forma i rozmiar świadczenia są odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, a potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy są uwzględniane na miarę celów i możliwości Ośrodka. Gmina Manowo boryka się

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

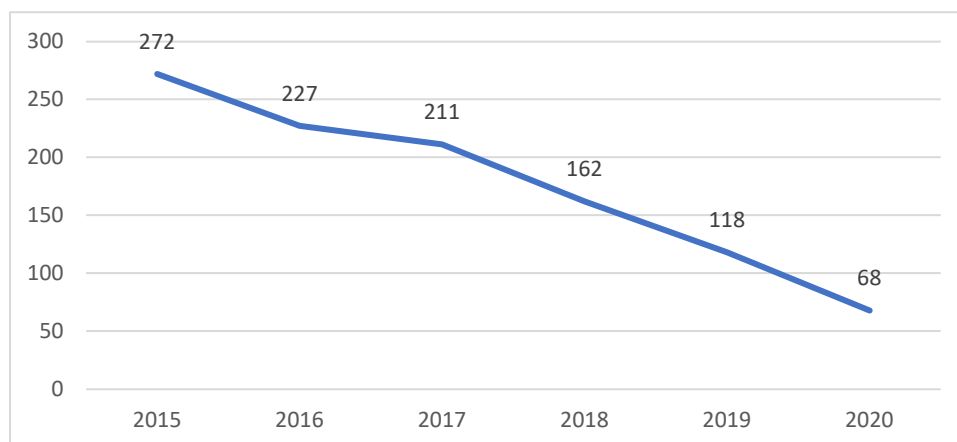
od lat z problemami mieszkań socjalnych i komunalnych, brak jest mieszkań chronionych. Wzrasta również liczba osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w życiu codziennym, a tym samym zwiększa się zapotrzebowanie na zapewnienie odpowiedniej opieki osobom niepełnosprawnym i starszym, zarówno samotnym jak i pozbawionym opieki ze strony rodziny. Pożądane jest organizowanie opieki w miejscu zamieszkania, angażowanie pomocy sąsiedzkiej, aktywizowanie środowiska lokalnego, jak również w ostateczności kierowanie do placówek zapewniających opiekę całodobową.

Ośrodek w 2020 r. objął opieką osoby i rodziny korzystające z różnych form wsparcia takich jak zasiłki celowe, zasiłki okresowe, zasiłki stałe, posiłki realizowanymi na podstawie ustawy o pomocy społecznej. Dodatkowo Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy pomoc w formie stypendiów szkolnych, dodatków mieszkaniowych, dodatków energetycznych, świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz świadczeń wychowawczych.

II.6.1 Beneficjenci pomocy społecznej

W gminie Manowo odnotowuje się systematyczny spadek liczby osób i gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. W latach 2015-2020 odnotowano spadek liczby osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji o 204 osoby. W 2020 r. na podstawie wydanych decyzji z pomocy społecznej skorzystało 68 osób z 54 rodzin.

Wykres 9 Liczba osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji w latach 2015-2020

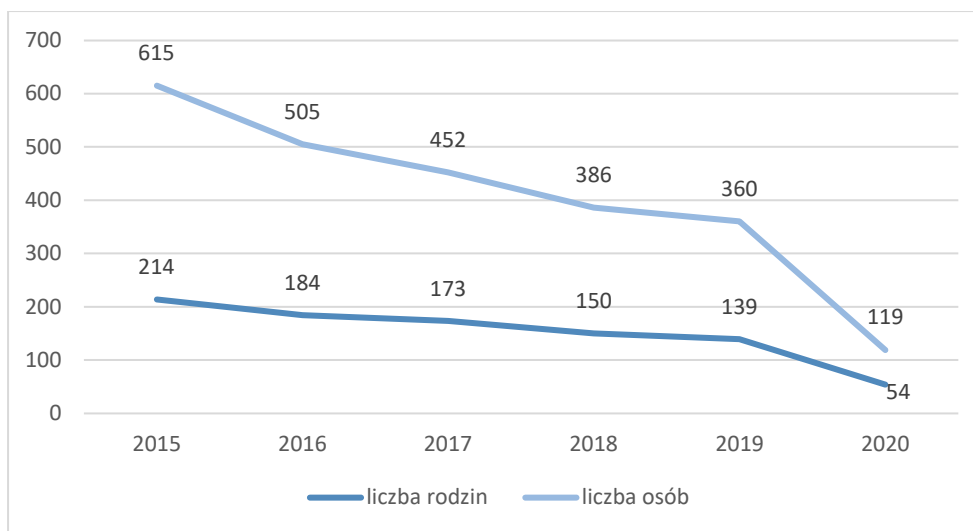

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Poprawiająca się sytuacja społeczna mieszkańców przyczyniła się do spadku liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w ogóle. Liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich 6 lat uległa zmniejszeniu o 160 rodzin, przyjmując w 2020 r. wartość 54 rodzin korzystających z pomocy. Tym samym zmniejszyła się liczba osób z tych rodzin (o 496 osób). W 2020 r. z pomocy społecznej skorzystało 119 osób.

Wykres 10 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Uwzględniając kryterium wieku i płci liczba beneficjentów korzystających z pomocy społecznej według wypłaconych świadczeń wynosiła w 2019 r. 144 osoby. Z liczby tej 76 osób znajdowało się w wieku produkcyjnym, w tym 39 kobiet oraz 37 mężczyzn. Z kolei w wieku poprodukcyjnym znajdowało się 16 osób, w tym 15 kobiet i 1 mężczyzna. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 52, z tego 28 stanowiły kobiety, a 24 mężczyźni. Świadczenia na podstawie wydanych decyzji są pobierane w większości przez osoby znajdujące się w wieku produkcyjnym.

Tabela 12 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w podziale na wiek i płeć w 2019 r.

Wyszczególnienie	ogółem	kobiety	mężczyźni
przedprodukcyjni	52	28	24
produkcyjni	76	39	37
poprodukcyjni	16	15	1

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej korzystają zarówno ze świadczeń pieniężnych, jak i niepieniężnych. Liczba osób korzystających z ww. świadczeń systematycznie malała od 2015 r. W 2015 r. z pomocy pieniężnej skorzystało 109 osób, natomiast z pomocy niepieniężnej 166 osób, a w 2020 r. - 42 osoby ze świadczeń pieniężnych i 28 ze świadczeń niepieniężnych.

Tabela 13 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w formie pieniężnej i niepieniężnej w latach 2015-2020

Rodzaj świadczenia	2015	2016	2017	2018	2019	2020
świadczenia niepieniężne	166	144	127	91	59	28
świadczenia pieniężne	109	87	93	77	63	42

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Najczęściej z pomocy pieniężnej korzystały rodziny nieposiadające dzieci (396 świadczeń), a z pomocy niepieniężnej rodziny posiadające dwoje dzieci (1 458 świadczeń). W poniższej tabeli przedstawiono rodzaje świadczeń, z których korzystały poszczególne typy rodzin ze względu na liczbę posiadanego potomstwa.

Tabela 14 Rodzaje świadczeń, z których korzystały poszczególne typy rodzin ze względu na liczbę dzieci w 2019 r.

Typ rodziny	Liczba świadczeń		
	Ogółem	Świadczenia pieniężne	Świadczenia niepieniężne
Bez dzieci	803	396	407
Jedno dziecko	510	37	473
Dwoje dzieci	1 479	21	1 458
Troje dzieci	1 341	12	1 329
Czworo i więcej dzieci	1 325	3	1 322

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Deprywacja lokalna oznacza odsetek osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości zaspokojenia ze względów finansowych co najmniej 4 z 9 wymienionych poniżej potrzeb:

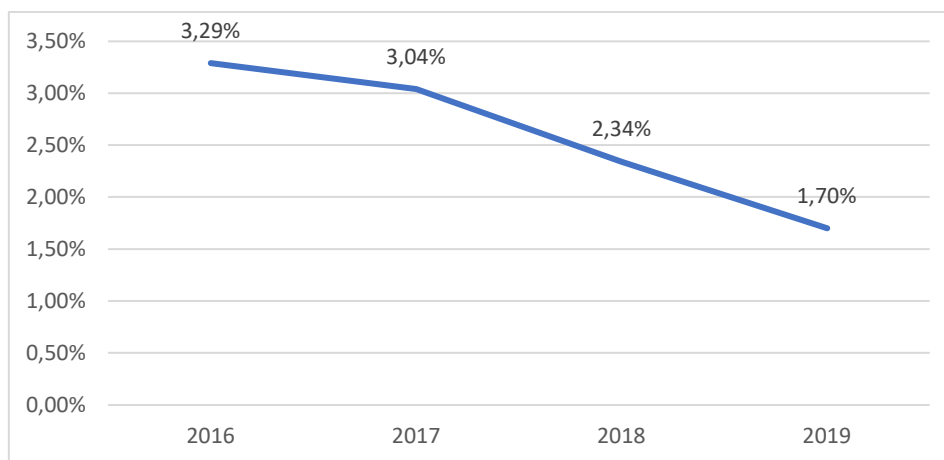
- 1) opłacenia tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku,

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- 2) spożywania mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień,
- 3) ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb,
- 4) pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości granicy ubóstwa relatywnego, przyjętej w danym kraju, w roku poprzedzającym badanie),
- 5) terminowego regulowania opłat związanych z mieszkaniem, spłatą rat i kredytów,
- 6) posiadania telewizora kolorowego,
- 7) posiadania samochodu,
- 8) posiadania pralki,
- 9) posiadania telefonu (stacjonarnego lub komórkowego)¹³.

Wskaźnik deprivacji lokalnej w gminie Manowo w 2019 r. wynosił 1,70%. Uległ on zmniejszeniu o 1,59 punkty procentowe w porównaniu z rokiem 2016.

Wykres 11 Wskaźnik deprivacji lokalnej w latach 2016-2019

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Schronienie to świadczenie pomocy społecznej w formie usługi kierowanej do osoby bezdomnej. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina ma obowiązek udzielenia schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym. Koszty pomocy w tych formach pokrywane są wyłącznie ze środków własnych gminy. Schronienia udziela się w noclegowniach, domach dla bezdomnych oraz innych placówkach w podobnym

¹³ <https://stat.gov.pl/>

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

przeznaczeniu. W roku 2020 w ośrodku dla bezdomnych Stowarzyszenia Pomoc Nieuleczalnie Chorym i Bezdomnych „Pro- Bono” w Linowie przebywała jedna osoba. Wydatki gminy na pokrycie kosztów schronienia wyniosły 10 248 zł.

II.6.2 Pomoc finansowa w postaci zasiłków

Pomoc finansowa pochodząca z GOPS w Manowie wynikająca z ustawy o pomocy społecznej to przede wszystkim zasiłki stałe, okresowe lub celowe, które są przyznawane mieszkańcom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Zasiłek stały przyznawany jest pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej oraz pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, wielodzietność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, oraz rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny. Zasiłek okresowy jest świadczeniem przyznawanym na dany okres czasu. Z kolei zasiłek celowy może być przyznany w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej. Zasiłek celowy może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów leków i leczenia, opał i odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, a także kosztów pogrzebu. Osobom bezdomnym i innym osobom niemającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń, Burmistrz może wydać decyzję o potwierdzeniu prawa do świadczeń zdrowotnych finansowanych z budżetu państwa. Zasiłek celowy z tytułu zdarzenia losowego, może być przyznany również osobom i rodzinom, które poniosły straty w wyniku takiegoż zdarzenia oraz osobom i rodzinom, które poniosły straty w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej. W takich sytuacjach zasiłek celowy może być przyznany niezależnie od dochodu (kryterium

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

dochodowego) i może nie podlegać zwrotowi. Zasiłek celowy może być przyznany w formie biletu kredytowanego¹⁴.

W gminie Manowo, w analizowanym okresie lat 2016-2020, odnotowano spadek ogólnej liczby przyznanych zasiłków, a co za tym idzie zmniejszeniu uległa kwota wypłacana na ten cel. W 2020 r. przyznano 19 zasiłków stałych na kwotę 85 596,00 zł. udzielono 28 zasiłków celowych na wartość 15 721,00 zł oraz 15 osób skorzystało z zasiłku okresowego na kwotę 33 547,00 zł. Można przypuszczać, że odnotowany spadek liczby osób korzystających z tej formy pomocy był spowodowany sytuacją epidemiczną kraju, częściowym ograniczeniem dostępu do Ośrodka pomocy, jak również strachem mieszkańców przed wychodzeniem z domu i załatwianiem spraw urzędowych.

Tabela 15 Liczba osób, którym przyznano zasiłek stały, celowy i okresowy w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Zasiłek stały	26	27	23	25	19
Kwota zasiłków stałych [zł]	122 430,00	129 139,00	120 201,00	115 861,00	85 596,00
Zasiłek celowy	53	68	57	40	28
Kwota zasiłków celowych [zł]	21 223,00	28 726,00	30 704,00	22 816,00	15 721,00
Zasiłek okresowy	47	42	41	32	15
Kwota zasiłków okresowych [zł]	68 617,00	55 937,00	57 147,00	44 282,00	33 547,00

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Łączna kwota wypłaconych świadczeń pieniężnych w gminie Manowo w 2020 r. wynosiła 134 864,00 zł. W porównaniu z 2016 r. uległa ona zmniejszeniu o 75 294,62 zł.

Tabela 16 Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w latach 2016-2020

Rok	Kwota świadczeń pieniężnych
2016	210 158,62 zł
2017	214 478,93 zł
2018	208 970,05 zł
2019	183 259,45 zł
2020	134 864,00 zł

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

¹⁴Źródło: <https://www.spes.org.pl/twoje-prawa/pomoc-spoeczna/swiadczenia-pieniezne>

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

II.6.3 Powody przyznawania zasiłków

Powodem korzystania z pomocy społecznej i pobierania świadczeń rodzinnych jest często niestabilna sytuacja na rynku pracy, jak chociażby prace krótkookresowe, prace na umowę o dzieło lub zlecenie, a co za tym idzie niskie zarobki. Z drugiej strony może wynikać to z biernej i wyuczonej postawy wobec pracy zawodowej, a tym samym z łatwości przeniesienia wartości kariery zawodowej na oczekiwania wobec pomocy społecznej. W przypadkach borykania się z długotrwałą lub ciężką chorobą uniemożliwiającą pracę zawodową, albo też sytuacją kryzysową również osoby potrzebujące zwracają się o pomoc do GOPS. W poniższej tabeli zestawiono główne powody udzielania wsparcia finansowego w poszczególnych latach 2016-2020.

Tabela 17 Powody przyznania pomocy w latach 2016-2020 w gminie Manowo

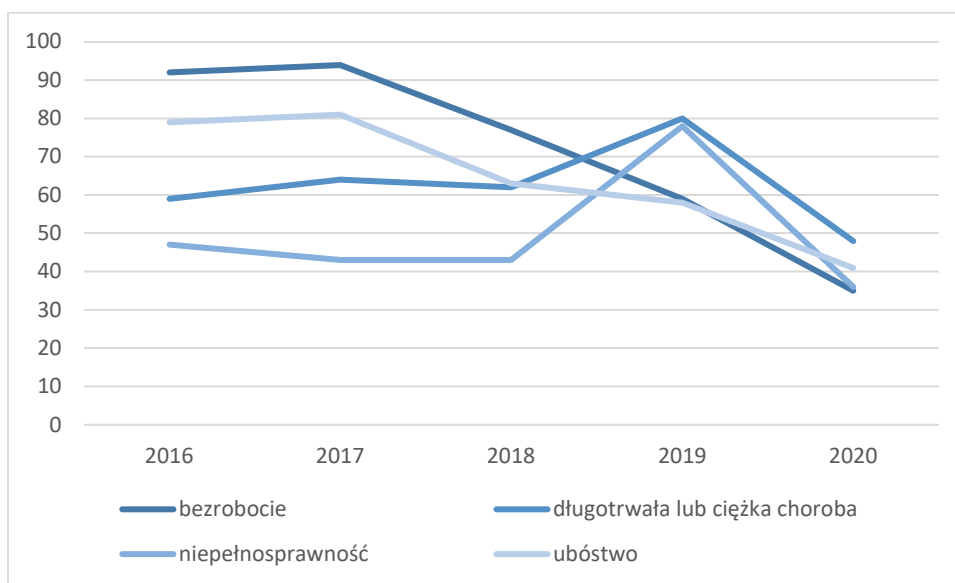
Powód przyznanej pomocy	2016	2017	2018	2019	2020
	liczba rodzin				
Alkoholizm	6	6	7	5	5
Bezdomność	2	5	3	3	4
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (rodzina wielodzietna)	7	5	3	4	0
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych (rodzina niepełna)	21	21	15	11	5
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	26	26	16	14	5
Bezrobocie	92	94	77	59	35
Długotrwała lub ciężka choroba	59	64	62	80	48
Niepełnosprawność	47	43	43	78	36
Potrzeba ochrony macierzyństwa	19	13	10	12	5
Przemoc w rodzinie	1	0	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	18	11	9	11	4
Ubóstwo	79	81	63	58	41
Zdarzenia losowe	0	0	0	0	1

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

W latach 2016-2020 głównym powodem korzystania z pomocy społecznej było bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba. Z tych powodów najwięcej rodzin potrzebowało pomocy i wsparcia finansowego. Warto podkreślić, że w 2019 r. wzrosła liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby, choć w 2020 r. odnotowano już spadek liczby rodzin korzystających z tego powodu z pomocy społecznej. Niniejszy spadek mógł wynikać z sytuacji epidemicznej kraju, niż z powodu spadku liczby ludności, która borykała się z niepełnosprawnością lub chorobą.

Wykres 12 Główne powody udzielania wsparcia dla rodzin w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Najwięcej osób w 2020 r. skorzystała z pomocy finansowej głównie z powodu: ubóstwa (75 osób), bezrobocia (86 osób) oraz potrzeby i ochrony macierzyństwa (24 osoby).

Tabela 18 Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano pomoc w 2020 r.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób
Ubóstwo	41	75
Bezdomność	4	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa	5	24
w tym: potrzeba ochrony wielodzietności	4	23
Bezrobocie	35	86

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	5	13
Alkoholizm	5	5
Zdarzenie losowe	1	1

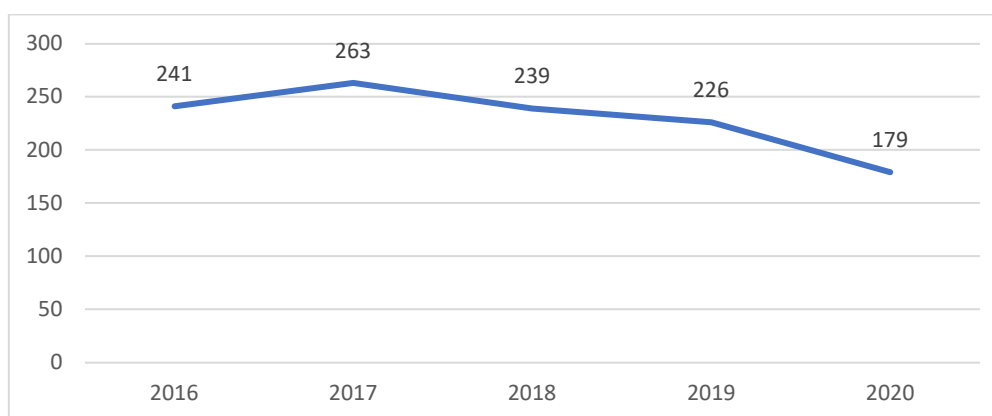
Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

II.6.4 Sytuacja osób niepełnosprawnych i zależnych

Wśród osób korzystających z pomocy społecznej dużą grupę stanowią osoby niepełnosprawne. Osoby takie narażone są również na zagrożenie wykluczeniem społecznym, ze względu na swoje ograniczenia (często natury fizycznej). Brak lub niewystarczający poziom wyposażenia miejsc użyteczności publicznej w gminie do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych jest częstą przyczyną ich nie integrowania się ze środowiskiem lokalnym. Również brak zapewnienia opieki medycznej i geriatrycznej stanowi istotny problem społeczny, z jakim borykają się mniejsze gminy w całej Polsce. Zatem widoczna jest ogromna potrzeba oparcia polityki społecznej na ukierunkowaniu jej na potrzeby osób niepełnosprawnych i starszych, których przybywa z każdym rokiem.

Z analizy danych wynika, że zmniejszyła się liczba świadczeń na rzecz osób z niepełnosprawnością, co spowodowane jest zgonami oraz przejściem na świadczenia emerytalne – rentowe tych osób. W 2020 r. odnotowano 179 osób korzystających ze świadczeń z powodu niepełnosprawności, czyli mniej o 62 osoby w porównaniu z rokiem 2016.

Wykres 13 Liczba świadczeń udzielonych z powodu niepełnosprawności w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Jednym z powodów udzielenia wsparcia pieniężnego w 2020 r. w gminie Manowo była niepełnosprawność. Z zasiłku pielęgnacyjnego w 2020 r. skorzystało 118 osób.

Wzrost kwoty wypłacanego świadczenia wynika ze wzrostu wysokości zasiłku. Kwota zasiłku pielęgnacyjnego wzrosła w analizowanym okresie od 153 zł/m-c do 215,84 zł/m c. Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych¹⁵, zasiłek pielęgnacyjny przysługuje wyłącznie: niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia oraz osobie, która ukończyła 75 lat.

W 2020 r. przyznano łącznie 1 278 świadczeń w formie zasiłku pielęgnacyjnego. Wydatkowano na ten cel 275 843,52 zł. W tym dla niepełnosprawnego dziecka przyznano 407 świadczeń na kwotę 87 846,88 zł, a dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 871 świadczeń na kwotę 187 996,64 zł. Z kolei liczba świadczeń na zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat wynosiła 36 w 2020 r. Na wypłacenie tego świadczenia wydatkowano 7 770,24 zł.

Tabela 19 Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2016-2020

Świadczenia opiekuńcze	2016	2017	2018	2019	2020
Zasiłek pielęgnacyjny – ogółem	1 381	1 432	1 369	1 343	1 278
Kwota wypłaconego świadczenia	211 293,00	219 096,00	216 464,00	254 589,00	275 843,52
Zasiłek pielęgnacyjny – dla niepełnosprawnego dziecka	394	435	403	380	407
Kwota wypłaconego świadczenia	60 282,00	66 555,00	63 670,00	71 996,00	87 846,88
Zasiłek pielęgnacyjny – osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	536	551	551	561	871

¹⁵Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. 2020 poz. 111.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Kwota wypłaconego świadczenia	82 008,00	84 303,00	87 225,00	106 382,00	187 996,64
Zasiłek pielęgnacyjny – osobie, która ukończyła 75 lat	48	48	38	43	36
Kwota wypłaconego świadczenia	7 344,00	7 344,00	6 003,00	8 119,00	7 770,24
Świadczenie pielęgnacyjne	249	302	280	270	313
Kwota wypłaconego świadczenia	322 736,00	419 136,00	413 560,00	426 746,00	570 380,50
Specjalny zasiłek opiekuńczy	28	38	50	40	31
Kwota wypłaconego świadczenia	14 560,00	19 240,00	25 009,00	24 800,00	18 960,00

Źródło: opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Świadczenie pielęgnacyjne od 1 stycznia 2020 r. wynosi 1 830 zł miesięcznie. Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, przysługuje: matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a także innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności¹⁶.

W 2020 r. udzielono 313 świadczeń pielęgnacyjnych na łączną kwotę 570 380,50 zł.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. **Usługi opiekuńcze** obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/wiadczenie-pielagnacyjne>

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Z kolei **specjalistyczne usługi opiekuńcze** są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym¹⁷.

W gminie Manowo w latach 2014 – 2019 nie odnotowano osób objętych usługami opiekuńczymi. W 2020 r. usługi opiekuńcze świadczone były przy współpracy z „Caritas” Koszalin. Tą formą pomocy objętych były 3 osoby.

Powyższe dane potwierdzają coraz to większą potrzebę otoczenia opieką i wsparciem ludzi starszych, niepełnosprawnych czy zależnych. Zwiększa się liczba osób korzystających z zasiłków opiekuńczych oraz ze świadczeń pielęgnacyjnych. Zachodzące zmiany demograficzne będą wymuszały na samorządach realizację różnych programów na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i zależnych. Ważne jest otoczenie ich opieką i wsparciem w każdej ze sfer życia, aby minimalizować zjawisko wykluczenia społecznego tychże osób, gdyż to one stanowią jedną z grup osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem i izolacją społeczną.

Zwiększona liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy przyczyniła się do otwarcia w 2010 r. Środowiskowego Domu Samopomocy w Manowie. Usługi świadczone w tej placówce umożliwiają naukę, rozwijanie w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym, co znacznie wpływa na poprawę ogólnego stanu zdrowia, przełamanie barier oraz otwarcie się na nowe możliwości.

W 2020 r. na terenie gminy Manowo realizowany był **program pn. „Asystent osoby niepełnosprawnej”** w ramach Funduszu Solidarnościowego edycja 2020. W programie uczestniczyły 2 osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności poruszających się wyłącznie na wózku inwalidzkim. Celem programu było:

- Skorzystanie przez osoby niepełnosprawne z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/uslugi-opiekuncze-i-specjalistyczne-uslugi-opiekuncze>

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

- Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności np. poprzez udział w wydarzeniach społecznych, kulturowych, rozrywkowych czy też sportowych (ze względu na COVID-19 było to dość mocno ograniczone),
- Załatwianie spraw urzędowych, wizyt lekarskich, realizacja recept, dokonywanie opłat,
- Wyjście, powrót na rehabilitacje i zajęcia terapeutyczne,
- Pomoc w zakupach, dostęp do placówek służby zdrowia, świątyń,
- Przynoszenie opału i palenie w piecu w okresie zimowym.

Program w całości na zatrudnienie asystenta osoby niepełnosprawnej był finansowany ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach funduszu solidarnościowego¹⁸.

Na terenie gminy Manowo od 2019 r. realizowany jest również **program pn. „Dobre wsparcie-system lokalnych usług społecznych”**. Podmiotem realizującym jest Caritas Diecezji Koszalińsko- Kołobrzeskiej w Koszalinie. Z tej formy skorzystały 3 osoby niepełnosprawne. Pomoc polega na:

- przygotowaniu posiłków i karmieniu,
- praniu odzieży i bielizny, pielęgnacji, zmiany odzieży,
- towarzyszeniu w spacerach,
- udostępnieniu łóżek specjalistycznych – 3 szt.
- udostępnieniu wózków inwalidzkich pod prysznic- 2 szt.
- udostępnieniu szafki medycznej obrotowej- 2 szt. ,
- całkowitym remoncie łazienki z wyposażeniem,
- w ramach likwidacji barier architektonicznych wybudowano podjazd do budynku mieszkalnego¹⁹.

Domy pomocy społecznej przeznaczone są przede wszystkim dla osób wymagających całodobowej opieki: z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie

¹⁸ Sprawozdanie Z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie za rok 2020, s. 26-27.

¹⁹ Sprawozdanie Z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie za rok 2020, s. 27.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Domy te świadczą usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Zakres i poziom ich świadczeń powinien być dostosowany do zindywidualizowanych potrzeb i oczekiwań. Podział tych instytucji uwzględnia specyfikę ludzi starszych i niepełnosprawnych, potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi osób dorosłych. Do domów pomocy społecznej mogą być kierowane osoby wymagające całodobowej opieki, którym właściwy według miejsca zamieszkania, ośrodek pomocy społecznej oraz rodzina nie są w stanie zapewnić odpowiedniej opieki, mimo czynionych starań w tym zakresie. W tej sprawie konieczny jest pisemny wniosek osoby zainteresowanej lub jej opiekuna prawnego, wywiad środowiskowy potwierdzający potrzebę przydzielenia miejsca w odpowiednim domu. Akta sprawy skompletowane w ośrodku pomocy społecznej stanowią podstawę dla właściwego organu (gminy lub powiatu) do wydania decyzji o przyznaniu miejsca w domu i odpłatności. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania. Odpłatność za pobyt pensjonariusza w domu pomocy społecznej ponoszą w kolejności:

- mieszkaniec domu lub jego przedstawiciel prawny, małżonek, zstępni przed wstępnymi lub inne osoby nie wymienione w ustawie o pomocy społecznej,
- gmina, z której osoba została skierowana, przy czym osoby i gmina nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność. Opłatę miesięczną wnoszą:
 - mieszkaniec domu, maksymalnie 70 % swojego dochodu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka, nie więcej niż 70 % tego dochodu.
 - małżonek, zstępni przed wstępnymi oraz inne osoby zgodnie z zawartymi umowami,
 - gmina w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania a opłatami wnoszonymi przez osoby wymienione wymienionymi powyżej, z obowiązku opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej gminie przysługuje prawo dochodzenia zwrotu środków, poniesionych na ten cel wydatków

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

W 2020 r. ze środków własnych za pobyt 6 mieszkańców w Domu Pomocy Społecznej zapłacono 119 293,00 zł. Dodatkowo wydane zostały dwie decyzje kierujące do Domu Pomocy Społecznej z nakazu Sądu²⁰.

W dniu 31 stycznia 2020 r. oficjalnie został otwarty **Klub Seniora** w miejscowości Rosnowo. Celem projektu było zwiększenie dostępu do świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej w gminie Manowo, w tym zwiększenie dostępu do świadczenia usług opiekuńczych w formie Klubu Seniora dla 25 osób. Uczestnicy klubu wzięli udział w następujących formach wsparcia:

- zajęcia rozwijające sprawność fizyczną (m.in. muzykoterapia, sportowe),
- zajęcia warsztatowe (m.in. malowanie, florystyczne, krawieckie, kulinarne itp.)
- zajęcia warsztatowe poprawiające sprawność psychiczną i pamięć,
- warsztaty tematyczne: pogadanki, prelekcje, porady specjalistyczne,
- spotkania okolicznościowe (m.in. Dzień Kobiet)
- wyjazd uczestników, m.in. do teatru w Koszalinie,

Z uwagi na pandemię koronawirusa SARS-Cov-2 nie wszystkie zaplanowane działania we wniosku o dofinansowanie mogły się odbyć.

W związku ze starzeniem się społeczeństwa konieczny jest nieustanny rozwój usług na rzecz seniorów. Szczęólnego zainteresowania wymagają usługi świadczone w systemie dziennym (np. realizowane w formie dziennego domu pobytu) pozwalające na zabezpieczenie odpowiedniej opieki nad osobami starszymi, a także zapobiegające ich wykluczeniu społecznemu²¹.

II.6.5 Wsparcie asystenta rodziny i piecza zastępcza

Asystent rodziny został powołany do działania, jako odpowiedź na potrzebę wsparcia innych służb społecznych w wykonywaniu pogłębionej pracy z rodziną z wieloma problemami,

²⁰ Sprawozdanie Z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie za rok 2020, s. 10-11.

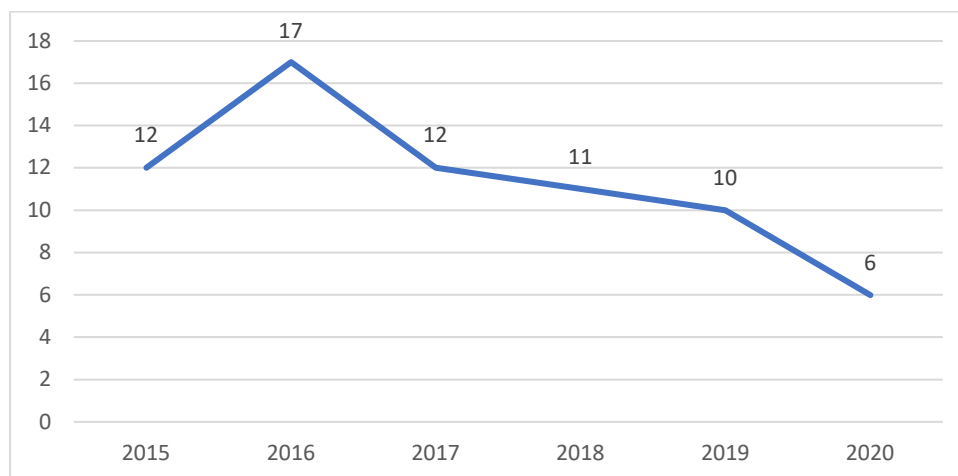
²¹ Sprawozdanie Z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie za rok 2020, s. 28-29.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

naturalną i zastępczą spokrewnioną o obniżonym poziomie rozwoju umiejętności wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, gdzie dzieci są zagrożone umieszczeniem w pieczy zastępczej. Praca asystenta ma charakter pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej w miejscu zamieszkania rodziny, a jednocześnie asystent rodziny jest zazwyczaj również koordynatorem działań wielu innych służb społecznych, działających na rzecz danej rodziny. Zajmuje się administrowaniem usług na rzecz przypadku, którym jest rodzina. Główną formą jego pracy jest towarzyszenie, asystowanie rodzinie. Zgodnie z art. 15 ust 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15. Wszystkie rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny borykają się z wieloma problemami, na które oprócz zaburzeń w sferze opiekuńczo – wychowawczej, bezrobocia czy niepełnosprawności składają się także uzależnienia i przemoc. Nakłada to na siebie wielokierunkowość zadań i niejednokrotnie małe zaangażowanie rodziny w poprawę swojej sytuacji, co powoduje wydłużenie okresu współpracy. W większości są to rodziny wielodzietne.

W 2020 r. GOPS w Manowie zatrudniał jednego asystenta rodzin. Z analizy danych wynika, że liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny na terenie gminy wykazuje tendencję spadkową, co wskazuje na mniejszą liczbę rodzin, w których występują problemy bezradności rodzicielskiej w sprawowaniu obowiązków opiekuńczo-wychowawczych czy w prowadzeniu gospodarstwa domowego. W 2020 r. z usług asystenta skorzystało 6 rodzin, w tym 2 rodziny zostały skierowane przez sąd. Współpracę zakończyły 2 rodziny.

Wykres 14 Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Do zakresu asystenta rodzinnego należało również wspieranie rodziny poprzez konsultacje i działania o charakterze edukacyjnym w zakresie:

- przeciwdziałania degradacji społecznej i marginalizacji,
- prawidłowego wychowania i opieki nad dziećmi (organizowanie wolnego czasu dzieciom, budowanie prawidłowych więzi między członkami rodziny, rozwijanie umiejętności wychowawczych, aktywne uczestnictwo w życiu szkolnym dziecka),
- dbania o zdrowie (higiena, pielęgnacja, prawidłowe odżywianie itp.),
- gospodarowania budżetem domowym (planowanie i monitorowanie wydatków, oszczędne gospodarowanie mediami),
- wykonywania prac na rzecz domu oraz ich podziału na członków rodziny (np. sprzątanie zmywanie, gotowanie, prasowanie, remont itp.),
- pozyskiwania usług na rzecz domu i rodziny (np. związanych z naprawą, załatwianiem spraw urzędowych, znalezieniem pracy, kontaktów ze służbą zdrowia),
- usamodzielniania się poprzez uzupełnienie wykształcenia i podjęcie pracy, dbałości o edukację i rozwój dzieci²².

Najlepszym środowiskiem życia i wychowania dziecka jest rodzina. Istnieją jednak sytuacje związane z niemożnością zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Wówczas istotną rolę spełnia piecza zastępcza. Ma ona charakter czasowy. Kwestie pieczy zastępczej reguluje ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r., poz. 998, z późn. zm.)²³. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w rodzinie zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- a) 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w pierwszym roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej,
- b) 30 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w drugim roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej,
- c) 50 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w trzecim i następnym roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej.

²² Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Manowie za rok 2020, s. 23.

²³ <https://www.gov.pl/web/rodzina/opieka-zastepcza-nad-dzieckiem>

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

W gminie Manowo w 2020 r. znajdowało się 15 dzieci w 8 rodzinach zastępczych. W porównaniu z rokiem 2016 liczba rodzin zastępczych uległa zmniejszeniu o 8 rodziny, a liczba przebywających dzieci w rodzinach zastępczych również o 2 osoby. W 2020 r. wydatkowano kwotę 34 749, 45 zł na pobyt dzieci w rodzinach zastępczych.

Tabela 20 Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin	10	9	7	6	8
Liczba dzieci w pieczy zastępczej	13	13	13	11	15

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Rok 2020 był bardzo trudny ze względu na panującą epidemię koronawirusa. Wiele działań należało zmodyfikować, niektóre dostosować do panujących aktualnie warunków. Pracownicy socjalni i asystent rodziny podejmowali swoje zadania w warunkach okresowej pracy zdalnej, byli jednak cały czas otwarci na niesienie pomocy i uczestniczenie w codziennym życiu podopiecznych. Pojawiły się nowe zadania takie jak śledzenie informacji na temat osób przebywających w kwarantannie, ścisła współpraca z policją i innymi służbami. Wsparcie w tym szczególnym okresie kierowane było do całej rodziny, a nie wyłącznie do poszczególnych jej członków, również pomoc miała charakter kompleksowy.

Wraz z epidemią pojawiło się wiele nowych problemów, inne wybuchły ze zdwojoną siłą. Takie pojęcia jak izolacja, obostrzenia – okazały się dla wielu rodzin bardzo trudne. Sytuacja dzieci przymusowo zatrzymanych w domu była w wielu przypadkach wręcz dramatyczna. Dorośli członkowie rodziny próbowali wyładować frustracje i bezradność na dzieciach, nie radzili sobie z obowiązkami szkolnymi w warunkach pracy zdalnej. W takich przypadkach asystent rodziny i pracownicy socjalni zawsze reagowali i każda rodzina była traktowana w sposób indywidualny. Były podejmowane procedury mające na celu ochronę dzieci. Taki bowiem rodzaj pomocy stwarza szansę na zmianę świadomości rodziny oraz sposób postrzegania rzeczywistości, może również zapobiec utrwalonej bezradności i marazmowi. Wsparcie rodziny pomagało przetrwać trudny okres. Podstawą rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowie prawidłowych relacji w rodzinie. Priorytetem wspierania

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

rodziny jest stworzenie optymalnych warunków do rozwoju przy wykorzystaniu jej własnych możliwości i zasobów²⁴.

II.6.6 Dożywianie w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu”

GOPS w Manowie udziela również wsparcia w postaci dożywiania mieszkańców gminy w ramach rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu”. W 2020 r. z tej formy pomocy skorzystało 15 rodzin, w tym 26 osób i 24 dzieci. W latach 2016-2020 odnotowano spadek liczby rodzin i osób z tych rodzin, korzystających z pomocy na dożywianie.

Struktura środków finansowych na realizację programu „Posiłek w szkole i w domu” w 2020 r. wyniosła: dotacja celowa z budżetu państwa – 3 697,00 zł oraz środki własne 2 464,00 zł. Łącznie w 2020 r. przeznaczono kwotę 6 161,00 zł na pomoc w dożywianiu mieszkańców gminy.

Tabela 21 Liczba osób objętych wsparciem dożywiania w gminie Manowo w latach 2016-2020

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba rodzin	75	69	50	33	15
Liczba osób	141	125	90	57	26
Liczba dzieci	138	113	82	53	24

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Zmniejszenie zarówno liczby rodzin jak i dzieci korzystających z dożywiania wynika ze zdecydowanie lepszej sytuacji materialnej rodzin (w tym m.in. uruchomienia oraz rozszerzenia programu 500+ na pierwsze i kolejne dzieci).

II.6.7 Dodatki energetyczne i mieszkaniowe

W ramach realizacji polityki społecznej Urząd Gminy w Manowie wypłaca mieszkańcom gminy dodatki mieszkaniowe i energetyczne. Dodatek mieszkaniowy jest formą pomocy państwa dla osób, które nie są w stanie pokryć kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania. Zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych, dodatek mieszkaniowy

²⁴ Sprawozdanie z Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Manowo za 2020 rok.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

przystępuje: najemcom oraz podnajemcom lokali mieszkalnych, osobom mieszkającym w lokalach mieszkalnych, do których przystępuje im spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, osobom mieszkającym w lokalach mieszkalnych znajdujących się w budynkach stanowiących ich własność i właścicielom samodzielnych lokali mieszkalnych, innym osobom mającym tytuł prawny do zajmowanego lokalu mieszkalnego i ponoszącym wydatki związane z jego zajmowaniem, osobom zajmującym lokal mieszkalny bez tytułu prawnego, oczekującym na przystępujący im lokal zamienny albo socjalny.

Warunki jakie należy spełnić, aby uzyskać dodatek mieszkaniowy:

Dochód gospodarstwa domowego:

- 175 % kwoty najniższej emerytury – dla osoby mieszkającej samotnie (gospodarstwo jednoosobowe)
- 125 % kwoty najniższej emerytury – dla rodziny, w której są najmniej dwie osoby (gospodarstwo wieloosobowe).

W 2020 r. przyznano 146 dodatków mieszkaniowych na kwotę 34 087,47 zł. w analizowanych latach 2017-2020 odnotowano spadek liczby wypłacanych dodatków mieszkaniowych o 196. Tym samym zmniejszyła się kwota wydatkowana na ten cel – o 37 498,47 zł. Średnia wartość dodatku mieszkaniowego w roku 2019 wynosiła 209,14 zł, natomiast w 2020 r. wynosiła 233,48 zł.

Tabela 22 Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w latach 2017-2020

Rodzaj zasobu	Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych				Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych w zł			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Gminny	37	18	23	24	4 999,26	3 040,60	4 802,00	4 800,62
Spółdzielczy	71	32	24	26	11 890,57	5 613,41	4 248,48	4 171,78
Wspólnoty mieszkaniowe	169	126	128	62	38 165,71	27 256,21	24 689,30	16 023,26
Zakładowe i inne	65	86	56	34	16 530,40	21 867,52	14 572,11	9 088,81
RAZEM	342	262	231	146	71 585,94	57 777,74	48 311,89	34 087,47

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Zgodnie z nowelizacją ustawy Prawo energetyczne prawo do dodatku energetycznego przysługuje tzw. odbiorcy wrażliwemu. Odbiorca wrażliwy to osoba, której przyznano dodatek

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

mieszkaniowy lub która spełnia warunki do jego otrzymania oraz która jest stroną kompleksowej umowy lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym. Wysokość dodatku energetycznego od 1 maja 2019 r. dla gospodarstwa domowego wynosi:

- 11,37 zł/m-c dla osoby samotnie gospodarującej,
- 15,80 zł/m-c dla gospodarstwa składającego się z 2 do 4 osób,
- 18,96 zł/m-c dla gospodarstwa składającego się z co najmniej 5 osób.

Postępowanie w sprawie przyznania dodatku energetycznego kończy się wydaniem decyzji administracyjnej nie później niż w ciągu miesiąca od daty złożenia wniosku poprawnie wypełnionego wniosku wraz z niezbędną dokumentacją.

W 2019 r. i 2020 r. nie wpłynął żaden wniosek o przyznanie dodatku energetycznego.

II.6.8 Bezpieczeństwo mieszkańców i procedura „Niebieskie Karty”

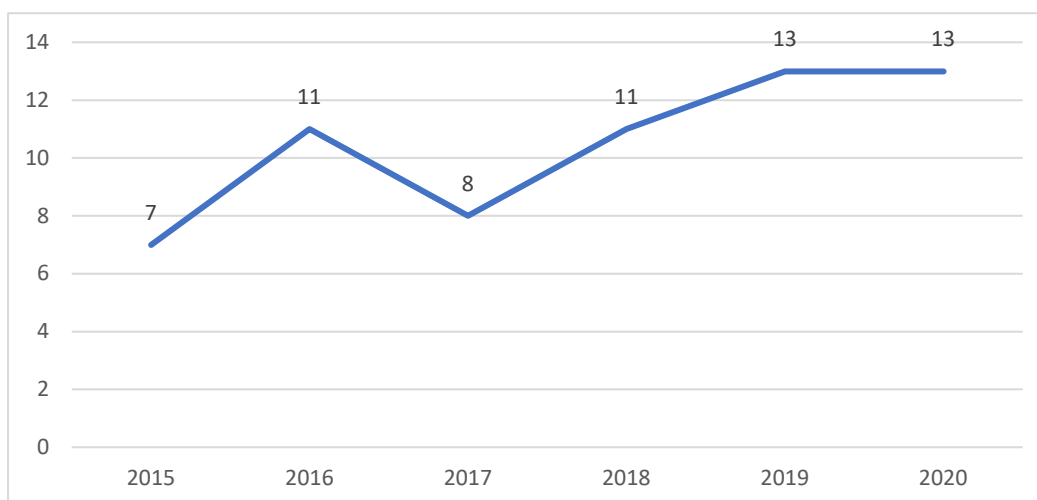
Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą w rodzinie odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieska Karta”, którą określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”²⁵. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada obowiązek prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” na przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia.

W gminie Manowo liczba „Niebieskich Kart” zakładanych w sytuacji podejrzenia zaistnienia przemocy w rodzinie w latach 2015-2020 wykazuje tendencję rosnącą. W 2015 r. założono 7 „Niebieskich Kart”, a w 2020 r. – 13.

²⁵ Dz. U. 2011 Nr 209, poz. 1245.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Wykres 15 Liczba „Niebieskich Kart” w gminie Manowo w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Zjawisko przemocy w rodzinie w latach 2015-2019, które zakończyło się interwencją służb specjalnych i sprawcom przemocy założono procedurę „Niebieskiej Karty” dotyczy przede wszystkim rodzin z miejscowości: Rosnowo (17 procedur), Bonin (7 procedur), Cewlino (6 procedur) oraz Wyszewo (6 procedur). W poniższym zestawieniu ujęto liczbę „Niebieskich Kart” w podziale na sołectwa.

Tabela 23 Liczba „Niebieskich Kart” w podziale na sołectwa w latach 2015-2019

Sołectwo	2015	2016	2017	2018	2019	REZEM
Bonin	2	0	0	1	4	7
Kretomino	0	1	0	2	1	4
Cewlino	1	2	0	2	1	6
Wyszebórz	1	1	2	1	0	5
Wyszewo	1	1	1	1	2	6
Rosnowo	2	5	4	3	3	17
Grzybnica	0	1	1	0	1	3
Manowo	0	0	0	1	1	2

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

Z kolei występowanie zjawiska przemocy w rodzinie, gdzie odnotowano interwencje służb specjalnych, dotyczy głównie rodzin z Bonina, Rosnowa oraz Manowa. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę rodzin w podziale na sołectwa, które objęte zostały pomocą z powodu występowania zjawiska przemocy w rodzinie.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Tabela 24 Liczba rodzin objętych pomocą z powodu przemocy w rodzinie w latach 2015-2019

Sołectwo	2015	2016	2017	2018	2019	REZEM
Bonin	42	39	30	42	28	181
Kretomino	9	11	8	14	8	50
Cewlino	3	6	4	2	2	17
Wyszebórz	16	13	8	15	9	61
Wyszewo	17	14	10	17	14	72
Rosnowo	36	32	16	23	16	123
Grzybica	7	11	10	14	14	56
Manowo	21	17	12	23	12	85
RAZEM:	151	143	98	150	103	x

Źródło: Opracowanie własne, dane z GOPS w Manowie

W 2020 r. działał Zespół Interdyscyplinarny (ZI) w Gminie Manowo do realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. ZI składa się z 12 osób. Zespół Interdyscyplinarny na posiedzeniach zwoływanych przez Przewodniczącego dokonywał analiz problemów wynikających z otrzymywanych „Niebieskich Kart”. W 2020 r. wpłynęło ogółem 13 „Niebieskich Kart”. Procedurę „Niebieskich Kart” w roku 2020 prowadzono zarówno wobec otrzymanych Kart, które wpłynęły w ciągu roku jak i wobec kart, które nie zostały zakończone w roku 2019. Ogółem zostało zamkniętych 9 Kart, natomiast 7 Kart nie zostało zamkniętych i procedura ich będzie kontynuowana w roku 2021. Po stronie Ośrodka pozostawała cała obsługa administracyjna Zespołu Zespół Interdyscyplinarny odbył 4 posiedzenia zespołu oraz 13 posiedzeń grup roboczych.

W 2019 r. w gminie Manowo stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 109 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 15,68 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa zachodniopomorskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie wynosi 69,90%. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Manowo najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 11,75 (wykrywalność 61%) oraz przeciwko mieniu -

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

7,47 (wykrywalność 44%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 2,67 (99%), o charakterze gospodarczym - 0,54 (72%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,39 (73%)²⁶.

II.7 Zjawisko wykluczenia społecznego i piramida problemów społecznych

Wykluczenie społeczne to sytuacja, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprywacji potrzeb. Wykluczenie społeczne dotyczy różnych ludzi i różne są jego przyczyny. Niekiedy niepełnosprawność, ubóstwo i brak pracy, a niekiedy problemy rodzinne. Realizacja polityki społecznej powinna dążyć do diagnozowania osób zagrożonych izolacją i wykluczeniem społecznym, jak również podejmować działania w celu eliminacji tych zjawisk.

Istotnym elementem polityki społecznej gminy Manowo powinno być położenie nacisku na walory społeczno-gospodarcze oraz przeciwdziałanie zjawiskom – przede wszystkim ochrony rodzin przeżywających trudności z różnych przyczyn i problemów osób starszych, a w dalszej kolejności zjawiskom bezrobocia i ubóstwa, które często wynika z braku pracy. Skupienie podejmowanych działań na grupie klientów pomocy społecznej oraz wyznaczenie odpowiednich standardów korzystania z pomocy społecznej skutkować będzie odpowiednim poziomem realizacji zadań ustawowych. Koncentrowanie się głównie na osobach potrzebujących pomocy i wsparcia przyczyni się do poprawy warunków życiowych mieszkańców gminy. Realizacja odpowiednich działań w ramach świadczenia pomocy na rzecz osób starszych wydaje się jednym z kluczowych zadań wymaganych od GOPS w Manowie oraz samorządu lokalnego.

Należy ponadto przeanalizować sytuację demograficzną, która generuje zmiany uwarunkowań społecznych. Struktura społeczna zmienia się, ponieważ przeważa liczba osób starszych, zaś

²⁶ <https://www.polskawliczbach.pl/>

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym jest stosunkowo niższy. To istotny sygnał na przyszłość, ponieważ będzie świadczył o możliwościach rozwojowych gminy. Wydaje się zasadne podjęcie odpowiednich kroków w celu uświadamiania społeczeństwa o randze problemu, a także ważne jest znalezienie odpowiednich rozwiązań wspierających osoby zależne, starsze, potrzebujące pomocy. Oprócz „sąsiedzkiej pomocy” należy dążyć do zapewnienia odpowiedniego wsparcia instytucjonalnego. Osoby starsze, schorowane, niepracujące, które potrzebują pomocy i wsparcia (a często wstydzą się przyznać do tego) najbardziej narażone są w gminie na izolację społeczną.

Podstawowym celem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Manowo na lata 2021-2026 jest podjęcie i prowadzenie aktywizacji społecznej na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, bądź izolacją społeczną oraz przeciwdziałanie zasygnalizowanym problemom społecznym wraz z ich przewidywaniem i konstruowaniem odpowiednich rozwiązań. Zwrócenie uwagi na problematyczne kwestie społeczne pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w dalszej perspektywie, co w konsekwencji wpłynąć ma na poprawę jakości życia mieszkańców całej gminy.

Główne problemy społeczne w gminie Manowo dotyczą przede wszystkim następujących grup osób:

1. Osoby z rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze (w tym osoby borykające się z uzależnieniami, doświadczające przemocy w rodzinie oraz dzieci borykające się z problemami rodzinnymi)
2. Osoby starsze, często borykające się z chorobą i osamotnieniem (w tym również osoby niepełnosprawne).
3. Osoby bezrobotne, w tym głównie osoby długotrwale bezrobotne i bezrobotne kobiety, których obniżający się status społeczny prowadzi często do ubóstwa.

Problemy zostały podzielone na 3 sekcje, ponieważ w obrębie występowania pojedynczych problemów społecznych nawiązują do pozostałych i wzmacniają prawdopodobieństwo ich wystąpienia. Można tutaj mówić także o sieci współzależności problemów społecznych pomiędzy poszczególnymi sekcjami lub w sposób całościowy o piramidzie problemów społecznych, co prezentuje poniższy schemat.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Schemat 1 Piramida problemów społecznych gminy Manowo

Źródło: Opracowanie własne

III. Wizja nowej ścieżki rozwoju

Misją, jaka wyływa ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Manowo na lata 2021-2026 jest wdrażanie efektywnych działań z zakresu polityki społecznej w gminie. Misja wpływa na strukturę celów, czyli typowanie obszarów i celów strategicznych, tym samym tworząc wizję realizowania niniejszej polityki.

MISJA

Gmina Manowo to miejsce odpowiednich warunków do życia i rozwoju, zapewniające wsparcie osobom starszym i niepełnosprawnym oraz pomoc rodzinom przeżywającym trudności, gdzie podejmowane są działania przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu, poprzez kreowanie gminnej polityki społecznej w kierunku poszerzania oferty dla seniorów, dzieci i rodzin, a także integrowania społeczności lokalnej.

WIZJA

Gmina Manowo stwarza mieszkańcom odpowiednie możliwości rozwoju oraz skutecznie przeciwdziała zjawiskom marginalizacji i wykluczenia społecznego.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Misją gminy Manowo jest dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców oraz do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu najsłabszych grup społecznych, wykorzystując aktywność i współpracę organizacji, instytucji i społeczności lokalnej. Założenia te korespondują z wizją, iż gmina Manowo chce być gminą bezpieczną, przyjazną dla mieszkańców, otwartą na oczekiwania społeczności lokalnej. Wizja ta ma być wypełniana przez zapewnienie jak najlepszych warunków do życia i rozwoju. Priorytetowym zadaniem władz gminy jest przede wszystkim pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ochrona przed pogłębianiem się niekorzystnych zjawisk społecznych, występujących na terenie gminy.

IV. Cele strategiczne i operacyjne

Zaplanowanie działań w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych służyć ma minimalizowaniu zdiagnozowanych problemów społecznych w gminie Manowo. Dodatkowo zaplanowane działania wyznaczają kierunek funkcjonowania systemu pomocy społecznej, współpracy instytucji i organizacji pozarządowych oraz aktywizacji środowisk i osób marginalizowanych.

Głównym celem Strategii jest **aktywizacja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**. Strategiczne cele składające się na cel główny, konieczne do osiągnięcia, a oparte na wnikliwej analizie pod kątem natężenia i znaczenia, zostały przedstawione w tabeli.

Tabela 25 Cele strategiczne i operacyjne

Cel strategiczny I			
Wspieranie rodzin przeżywających trudności oraz stwarzanie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju.			
Cele operacyjne			
Wspieranie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia, opieki i oferty spędzania czasu wolnego.	Rozwijanie systemu wsparcia dla osób borykających się z problemem alkoholowym i stosowaniem przemocy w rodzinie.	Wspieranie działań profilaktycznych w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Cel strategiczny II		
Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych i niepełnosprawnych oraz wzmacnianie ich aktywności społecznej.		
Cele operacyjne		
Udzielanie wsparcia i zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych oraz rozwój wsparcia instytucjonalnego.	Promocja i wspieranie aktywności społecznej osób starszych i niepełnosprawnych.	Wspieranie polityki dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w zakresie dostępności architektonicznej, informacyjnej i komunikacyjnej.
Cel strategiczny III		
Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych długotrwałym bezrobociem oraz osób nieaktywnych zawodowo, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet.		
Cele operacyjne		
Promocja samozatrudnienia i zwiększenie aktywności poszukiwania zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.	Podnoszenie kompetencji zawodowych osób bezrobotnych, w tym głównie kobiet.	Wspieranie osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz ograniczanie dyskryminacji ze względu na płeć w obszarze rynku pracy.

Źródło: Opracowanie własne

V. Analiza SWOT

Analiza SWOT (Strengths, Weakness, Opportunities, Threats) jest jedną z metod określania rozwoju diagnozowanego obszaru, ponieważ uwydatnia mocne i słabe strony oraz przedstawia szanse i zagrożenia, jakie mogą wystąpić w środowisku lokalnym. **Mocne strony** to atuty diagnozowanego obszaru, **słabe strony** to słabości, bariery i wady analizowanego obszaru. Z kolei **szanse** określają dodatkowe okoliczności pociągające za sobą korzystne zmiany, a **zagrożenia** – okoliczności, które negatywnie wpływają na plan rozwoju gminy. Szczegółowe opracowanie analizy SWOT jest ważnym etapem procesu planowania strategicznego, ponieważ jest to punkt wyjściowy dla stawianych celów strategicznych oraz działań społecznych.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Tabela 26 Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dostępność placówek oświatowych (w tym 3 przedszkoli). 2. Dostępność placówek kulturalnych oraz aktywna działalność organizacji pozarządowych. 3. Dobrze rozwinięta współpraca między samorządem a lokalnymi organizacjami społecznymi. 4. Wzrost przedsiębiorczości – osób fizycznych zakładających własną działalność gosp. 5. Obniżający się poziom bezrobocia. 6. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. 7. Spadek liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej. 8. Potencjał przyrodniczy i turystyczny gminy. 9. Bliskie sąsiedztwo Koszalina. 10. Funkcjonowanie Środowiskowego Domu Samopomocy. 11. Rozwój mieszkalnictwa oraz infrastruktury technicznej. 12. Wspieranie dzieci w ramach działalności świetlic w sołectwach. 13. Dobrze rozwinięta sieć infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. 14. Dobra realizacja polityki senioralnej (otwarcie Klubu Seniora w Rosnowie). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spadek liczby ludności. 2. Wzrost migracji wewnętrznych. 3. Wysoki wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych i bezrobotnych kobiet. 4. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa. 5. Wyuczona bezradność, roszczeniowość mieszkańców. 6. Niewystarczające rozwiązania w zakresie zwalczania bezrobocia wśród kobiet (niska świadomość, lęk przed podjęciem pracy). 7. Wzrastające potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych. 8. Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych, komunalnych i chronionych. 9. Brak żłobka.
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozbudowa infrastruktury społeczno-kulturowej. 2. Możliwość szybkiej i efektywnej reakcji na problemy społeczne. 3. Dofinansowanie rozwoju małego biznesu. 4. Wzmocnienie rozwoju turystyki jako potencjału regionalnego. 5. Zwiększenie integracji mieszkańców. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa. 2. Nasilające się migracje ludności. 3. Utrwalające się uzależnienie osób od pomocy społecznej wśród osób długotrwale bezrobotnych. 4. Pogłębiająca się izolacja społeczna osób ubogich i wykluczonych. 5. Pogłębiające się problemy społeczne wśród osób starszych i niepełnosprawnych.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

<p>6. Oferowanie szkoleń oraz innych form podnoszenia kwalifikacji dla bezrobotnych kobiet i osób długotrwale bezrobotnych.</p> <p>7. Stosowanie aktywnych narzędzi aktywizacji bezrobotnych.</p> <p>8. Zwiększenie promocji regionu.</p> <p>9. Wzrost usług opiekuńczych.</p> <p>10. Realizacja polityki wytchnieniowej.</p>	<p>6. Negatywny wpływ COVID-19 na sytuację na rynku pracy i rozwój przedsiębiorczości.</p>
---	--

Źródło: Opracowanie własne

VI. Spójność z dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem, który wyznacza kierunki działań w obszarze społecznym, a w szczególności w ramach działań skierowanych na przezwycięzenia problemów oraz występujących deficytów społecznych. W tym zakresie zachowuje spójność z dokumentami strategicznymi, które wyznaczają działania w ramach rozwoju gminy, a także w kontekście zdiagnozowanych obszarów wymagających interwencji. W poniższej tabeli przedstawiono kluczowe dokumenty, z którymi Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych zachowuje spójność, głównie w zakresie realizacji celów strategicznych.

Tabela 27 Spójność celów strategicznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Manowo na lata 2021-2026	Strategia Rozwoju Gminy Manowo na lata 2021-2027	Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Manowo na lata 2017-2023
<p>Cel strategiczny I</p> <p>Wspieranie rodzin przeżywających trudności oraz stwarzanie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju.</p>	<p>Cel strategiczny</p> <p>Tworzenie warunków rozwoju oraz sprawnego i bezpiecznego</p>	<p>Kompleksowe prowadzenie działań aktywizacji społecznej oraz zawodowej w odniesieniu do osób wymagających wsparcia oraz na bazie wykorzystania potencjałów obszaru</p> <p>Cel szczegółowy 1. Rewitalizacja społeczna</p>
<p>Cel strategiczny II</p> <p>Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych i niepełnosprawnych oraz wzmacnianie ich aktywności społecznej.</p>		

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

<p>Cel strategiczny III</p> <p>Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych długotrwałym bezrobociem oraz osób nieaktywnych zawodowo, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet.</p>	<p>funkcjonowania społeczeństwa</p>	<p>obszarów o wysokim stopniu degradacji.</p> <p>Cel szczegółowy 2. Kompleksowa odnowa infrastruktury aktywizacji społecznej.</p>
---	-------------------------------------	--

Źródło: Opracowanie własne

VII. Kierunki działań

Elementem rozwiązywania problemów społecznych jest wdrażanie polityki społecznej, zwanej też polityką socjalną. Polityka ta polega na celowej działalności państwa i innych podmiotów w kształtowaniu warunków życia i pracy ludzi oraz stosunków międzyludzkich. Jej celem jest zaspokojenie potrzeb indywidualnych i społecznych. Polityka społeczna dotyczy m.in.: spraw rodzinnych, zatrudnienia, kształcenia, wyżywienia, mieszkania, kultury, ochrony zdrowia, organizacji wypoczynku i turystyki, walki z patologiami społecznymi.

W kontekście diagnozy głównych problemów i negatywnych zjawisk społecznych występujących w gminie Manowo sformułowano następujące kierunki interwencji (działań), które mają przyczynić się do realizacji założonych celów strategicznych.

Tabela 28 Kierunki działań w ramach realizacji I celu strategicznego

Działanie	Wskaźniki	Ramy finansowe (wartości szacunkowe)	Źródła finansowania
Cel strategiczny I			
Wspieranie rodzin przeżywających trudności oraz stwarzanie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju.			
1. Podejmowanie działań na rzecz pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, objęcie dożywianiem dzieci i młodzieży szkolnej	- liczba osób objętych wsparciem finansowym (≤ 30 /rok) - liczba rodzin objętych wsparciem niefinansowym (≤ 40 /rok)	60 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne (dotacje)

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

(wsparcie finansowe i niefinansowe).	- liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (≤ 50 /rok)		
2. Objęcie rodzin programem dożywiania, w tym dzieci z rodzin przeżywających trudności	- liczba rodzin korzystających z pomocy (≤ 20 /rok) - liczba dzieci korzystających z pomocy na dożywianie (≤ 30 /rok)	30 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne (dotacja z budżetu państwa).
3. Organizowanie pomocy dla rodziców borykających się z trudnościami opiekuńczymi i wychowawczymi (wsparcie asystenta rodziny).	- liczba osób korzystających ze wsparcia asystenta rodziny (≤ 10 /rok)	ok. 40 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne (dotacje)
4. Inicjowanie działań mających na celu wspieranie dzieci z rodzin, gdzie występują problemy wychowawcze i opiekuńcze (np. świetlice, ferie, zajęcia pozaszkolne)	- liczba dzieci objętych wsparciem (≥ 50 /rok)	50-70 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
5. Realizacja w placówkach edukacyjnych tematyki dotyczącej przygotowania do życia w rodzinie, a także profilaktyki uzależnień, przemocy w rodzinie.	- liczba przeprowadzonych spotkań, kampanii, warsztatów (≥ 1 /rok) - liczba uczniów objętych wsparciem (≥ 400 os./rok)	5-10 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
6. Działalność Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Przeciwdziałania	- liczba osób objętych wsparciem (≤ 100 /rok)	20-30 tys./rok	Środki własne

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Narkomanii i Przemocy w Rodzinie			
7. Realizowanie działań objętych Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	- liczba osób objętych wsparciem (≤ 100 /rok)	30-50 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
8. Realizacja działań Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	- liczba osób objętych wsparciem (≤ 50 /rok)	5-10 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
9. Propagowanie wśród mieszkańców postaw prozdrowotnych, w tym aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia.	- liczba kampanii promocyjnych (≥ 1 /rok), - liczba osób objętych wsparciem (≥ 100 /rok)	2-5 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości

Źródło: Opracowanie własne

Okres realizacji działań: 2021-2026

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie, Urząd Gminy Manowo.

Partnerzy: placówki oświatowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, Sołtysi i Rady Sołeckie.

Tabela 29 Kierunki działań w ramach realizacji II celu strategicznego

Działanie	Wskaźniki	Ramy finansowe (wartości szacunkowe)	Źródła finansowania
Cel strategiczny II Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych i niepełnosprawnych oraz wzmacnianie ich aktywności społecznej.			
1. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych i niepełnosprawnych.	- liczba osób objętych wsparciem niefinansowym (≥ 20 os./rok)	x	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

2. Wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych.	- liczba udzielonych świadczeń z tytułu niepełnosprawności w postaci zasiłków pielęgnacyjnych (≥ 1314 świadczeń/rok) - liczba udzielonych świadczeń pielęgnacyjnych (≥ 350 /rok) - liczba udzielonych świadczeń w formie specjalnego zasiłku opiekuńczego (≥ 30 /rok)	700 -900 tys./rok	Środki zlecone
3. Podejmowanie współpracy z innymi instytucjami, organizacjami społecznymi w celu umożliwienia osobom starszym i niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym.	- liczba organizacji i rodzaj współpracy (≥ 1 /rok) - liczba organizacji wspólnych działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych (np. piknik, koncert, wydarzenie kulturalne) (≥ 1 /rok)	5-7 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
4. Zwiększenie usług opiekuńczych i specjalistycznych, w tym te świadczone w domu osób starszych i przewlekle chorych.	- liczba usług opiekuńczych (≥ 3 /rok)	5-15 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
5. Znoszenie barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej.	- liczba dostosowanych pomieszczeń i budynków użyteczności publicznej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych (≥ 1)	100-500 tys.	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
6. Propagowanie aktywności społecznej poprzez organizację działań na rzecz seniorów i osób	- liczba działań na rzecz promowania aktywności (≥ 1 /rok) - liczba programów wsparcia (≥ 1 /rok)	35-55 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

niepełnosprawnych (np. zajęcia, spotkania, festyny, prelekcje, warsztaty profilaktyczne, zespół folklorystyczny).	- liczba osób biorących udział w propagowaniu aktywności społecznej (≥ 100 /rok)		
7. Organizowanie wolontariatu na rzecz osób starszych, schorowanych i niepełnosprawnych potrzebujących pomocy i wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.	- liczba wolontariuszy (≥ 1 os./rok) - liczba działań wolontariackich (≥ 1 /rok)	2-5 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
8. Realizacja opieki instytucjonalnej dla osób starszych (Klub Seniora).	- liczba działających instytucji (≥ 1) - liczba osób (≥ 25)	200-400 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości

Źródło: Opracowanie własne

Okres realizacji działań: 2021-2026

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie, Urząd Gminy Manowo.

Partnerzy: placówki oświatowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, Sołtysi i Rady Sołeckie.

Tabela 30 Kierunki działań w ramach realizacji III celu strategicznego

Działanie	Wskaźniki	Ramy finansowe (wartości szacunkowe)	Źródła finansowania
Cel strategiczny III Wspieranie aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych długotrwałym bezrobociem oraz osób nieaktywnych zawodowo, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet.			
1. Udzielanie osobom bezrobotnym wsparcia finansowego i niefinansowego w postaci zasiłków.	- liczba rodzin korzystających ze wsparcia z powodu bezrobocia (≤ 15 os./rok)	65 tys./rok	Środki własne, środki zewnętrzne (dotacja z budżetu państwa),
2. Wspieranie osób bezrobotnych podejmujących własną działalność gospodarczą.	- liczba osób zakładających własną działalność gosp.	20-40 tys.	Środki PUP

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

	ze środków na rozpoczęcia działalności (≥ 1)		
3. Tworzenie miejsc pracy w ramach organizacji pożytku publicznego, prac społecznie użytecznych zgodnie z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawy o zatrudnieniu socjalnym i staży umożliwiających zdobycie doświadczenia zawodowego.	- liczba osób skierowanych do prac społecznie użytecznych (≥ 10 os./rok) - liczba osób skierowanych na staże (≥ 10 os./rok)	70-90 tys./rok	Środki PUP, środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
4. Aktywizacja zawodowa, szczególnie osób długotrwale bezrobotnych i kobiet, m.in. poprzez szkolenia zawodowe, doradztwo, poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy	- liczba osób bezrobotnych biorących udział w szkoleniach (≥ 3 os./rok)	10-20 tys./rok	Środki PUP, środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
5. Integracja zawodowa kobiet oraz pomoc kobietom w powrocie do pracy poprzez organizację instytucjonalnej opieki nad dziećmi (np. żłobek, klub dziecięcy)	- liczba nowo powstałych żłobków, klubów dziecięcych (≥ 1)	500 tys.- 1 mln	środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
6. Rozwijanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Koszalinie w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu	- liczba udostępnionych informacji w GOPS i stronie internetowej (≥ 4 razy/rok)	x	Środki PUP, środki własne

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

zawodowym dorosłych i stażach oraz organizacji robót publicznych, prac interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego.			
7. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezrobotnych.	- liczba i rodzaj współpracy ($\geq 1/\text{rok}$)	x	Środki własne, środki zewnętrzne pozyskane w miarę możliwości
8. Podejmowanie współpracy z lokalnymi pracodawcami w celu pozyskiwania informacji o ofertach pracy.	- liczba nawiązanych współpracy ($\geq 1/\text{rok}$) - liczba udostępnionych informacji na terenie GOPS i stronie internetowej ($\geq 2/\text{rok}$)	x	Środki własne
USUNIĘTO			

Źródło: Opracowanie własne

Okres realizacji działań: 2021-2026

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie, Urząd Gminy Manowo.

Partnerzy: placówki oświatowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, Sołtysi i Rady Sołeckie, Powiatowy Urząd Pracy w Koszalinie.

VIII. Monitoring i ewaluacja

Koordynatorem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Manowo na lata 2021-2026 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie. Prowadzenie bieżących działań z zakresu monitoringu oraz ewaluacji posłuży sprawdzeniu efektywności prowadzonych działań i zebraniu informacji na temat adekwatności celów Strategii w stosunku do potrzeb i priorytetów oraz eliminacji niekorzystnych zjawisk społecznych na terenie gminy Manowo.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026

Monitoring będzie prowadzony na podstawie zbierania i analizowania informacji dotyczących działań, które zostały podjęte lub zrealizowane oraz określenie ich wpływu na cele zaplanowane w Strategii. Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawią się w trakcie wdrażania dokumentu, posłużą do podejmowania działań korygujących oraz oceny tego, czy realizacja wyznaczonych celów zmierza w słusznym kierunku. Monitorowanie osiąganych wskaźników przyczyni się do sporządzenia charakterystyki uzyskanych efektów oraz ich wpływu na niwelowanie występujących problemów społecznych.

Informacja na temat realizacji Strategii oraz osiąganych rezultatów będzie przygotowywana corocznie w formie raportu monitoringowego. Do oceny stopnia wdrożenia Strategii zostaną wykorzystane wskaźniki określone w przyjętych kierunkach działań, a także dane dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych podmiotów realizujących Strategię i zespół działający w jej realizacji. Wskaźniki monitoringowe mogą być modyfikowane, aby w odpowiedni sposób charakteryzowały przebieg realizacji Strategii.

Podsumowując należy podkreślić, iż zaplanowane działania związane z bieżącym monitoringiem oraz ewaluacją Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Manowo na lata 2021-2026 mają zapewnić aktualność zapisów zawartych w dokumencie oraz ich adekwatność względem występujących problemów społecznych.

IX. Spis map, schematów, tabel, wykresów i zdjęć

Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Manowo w powiecie koszalińskim..... 5

Spis schematów

Schemat 1 Piramida problemów społecznych gminy Manowo 65

Spis tabel

Tabela 1 Szlaki turystyczne piesze w gminie Manowo..... 9

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Tabela 2 Turystyka rowerowa w Gminie Manowo.....	10
Tabela 3 Liczba osób w grupach funkcjonalnych w latach 2016-2020.....	13
Tabela 4 Liczba mieszkańców poszczególnych sołectw w gminie.....	13
Tabela 5 Wykaz placówek oświatowych w gminie Manowo oraz stan zatrudnienia w 2020 r.	16
Tabela 6 Liczba dzieci w poszczególnych świetlicach w latach 2017-2019.....	22
Tabela 7 Biblioteki w gminie Manowo	24
Tabela 8 Przyznane dotacje klubom sportowym w ramach otwartego konkursu ofert na wspieranie i upowszechnienie kultury fizycznej w 2020 r.....	28
Tabela 9 Liczba bezrobotnych z grup osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2016 -2020.....	35
Tabela 10 Struktura gospodarstw rolnych w gminie Manowo w latach 2018-2020.....	36
Tabela 11 Wnioski złożone w 2020 r. do Urzędu Gminy w sprawie działalności gospodarczych	37
Tabela 12 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w podziale na wiek i płeć w 2019 r.....	41
Tabela 13 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w formie pieniężnej i niepieniężnej w latach 2015-2020.....	42
Tabela 14 Rodzaje świadczeń, z których korzystały poszczególne typy rodzin ze względu na liczbę dzieci w 2019 r.....	42
Tabela 15 Liczba osób, którym przyznano zasiłek stały, celowy i okresowy w latach 2016-2020	45
Tabela 16 Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w latach 2016-2020.....	45
Tabela 17 Powody przyznania pomocy w latach 2016-2020 w gminie Manowo	46
Tabela 18 Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano pomoc w 2020 r.	47
Tabela 19 Liczba świadczeń opiekuńczych w latach 2016-2020	49
Tabela 20 Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej w latach 2016-2020.....	57
Tabela 21 Liczba osób objętych wsparciem dożywiania w gminie Manowo w latach 2016-2020	58
Tabela 22 Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w latach 2017-2020	59
Tabela 23 Liczba „Niebieskich Kart” w podziale na sołectwa w latach 2015-2019.....	61
Tabela 24 Liczba rodzin objętych pomocą z powodu przemocy w rodzinie w latach 2015-2019.....	62
Tabela 25 Cele strategiczne i operacyjne	66
Tabela 26 Analiza SWOT.....	68
Tabela 27 Spójność celów strategicznych	69
Tabela 28 Kierunki działań w ramach realizacji I celu strategicznego.....	70
Tabela 29 Kierunki działań w ramach realizacji II celu strategicznego.....	72
Tabela 30 Kierunki działań w ramach realizacji III celu strategicznego.....	74

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY MANOWO NA LATA 2021 – 2026**

Spis wykresów

Wykres 1 Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w Gminie Manowo w latach 2016-2019	14
Wykres 2 Liczba zameldowań i wymeldowań oraz saldo migracji w latach 2016-2019	15
Wykres 3 Liczba budynków mieszkalnych w gminie Manowo w latach 2016-2019	29
Wykres 4 Liczba udzielonych porad lekarskich w latach 2015-2019 w gminie Manowo.....	31
Wykres 5 Liczba osób bezrobotnych w gminie Manowo w latach 2016-2020	32
Wykres 6 Liczb osób bezrobotnych w poszczególnych gminach w powiecie koszalińskim w 2020 r. ...	33
Wykres 7 Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2016-2019.	37
Wykres 8 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w gminie Manowo w latach 2016-2019	38
Wykres 9 Liczba osób korzystających ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji w latach 2015-2020.....	40
Wykres 10 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2015-2020	41
Wykres 11 Wskaźnik deprivacji lokalnej w latach 2016-2019.....	43
Wykres 12 Główne powody udzielania wsparcia dla rodzin w latach 2016-2020	47
Wykres 13 Liczba świadczeń udzielonych z powodu niepełnosprawności w latach 2016-2020	48
Wykres 14 Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2015-2020.....	55
Wykres 15 Liczba „Niebieskich Kart” w gminie Manowo w latach 2015-2020	61

Spis zdjęć

Zdjęcie 1 Jezioro Rosnowskie	8
Zdjęcie 2 Ośrodek wypoczynkowy „Radew” w Rosnowie	11
Zdjęcie 3 „Cichy dwór” – agroturystyka w Policku	11
Zdjęcie 4 Rezerwat Archeologiczne „Kamienne Kręgi” w Grzybnicy.....	12
Zdjęcie 5 Kościół św. Izydora w Boninie	12